

Ministerstwo
Sportu i Turystyki

BARIERY RÓWNOUPRAWNIENIA PŁCI W SPORCIE

Dr Renata Włoch i studencki zespół badawczy w ramach warsztatu badawczego „Socjologia sportu” w Instytucie Socjologii UW w składzie: Katarzyna Skóra, Klaudyna Szankin, Ewa Szeptycka

WSTĘP

Raport powstał w oparciu o analizę danych zastanych i literatury przedmiotu. Składa się z czterech podstawowych części, omawiających:

- Sytuację kobiet w sporcie dla wszystkich
- Sytuację kobiet w sporcie wyczynowym
- Sytuację kobiet w systemie sportowym
- Dobre praktyki mające na celu poprawę sytuacji kobiet w sporcie

Raport kończą wnioski i odpowiadające im rekomendacje.

Wszelkie odnośniki bibliograficzne zostały umieszczone w tekście. Dane szczególnie interesujące z perspektywy analitycznej zostały zaznaczone w tabelach żółtym kolorem.

METODOLOGIA

Raport powstał w oparciu o:

- Analizę literatury przedmiotu.
- Analizę ilościowych danych zastanych (Eurobarometr, GUS).
- Analizę danych zastanych (m.in. sprawozdań związków sportowych) dostarczonych przez MSiT.
- Wtórnią analizę danych jakościowych pozyskanych w ramach badań przeprowadzanych dla Projektu Społecznego 2012 (2012-2013) i Fundacji Rozwoju Kultury Fizycznej (2013-2014).
- Analizę regulacji wybranych polskich związków sportowych.
- Analizę stron internetowych wybranych zagranicznych organizacji zajmujących się sportem powszechnym i sportem kobiet.

Wyjaśnienie: W uzgodnieniu z Zamawiającym zrezygnowano z przeprowadzania wywiadów z przedstawicielami związków sportowych na rzecz poszerzenia zakresu powyżej wymienionych analiz. Uwzględniono przy tym niewystarczająco satysfakcjonujące rezultaty posługiwania się tą metodą badawczą w trakcie sporządzania trzech poprzednich ekspertyz dla Ministerstwa Sportu i Turystyki (dot. dyskryminacji rasowej i etnicznej; zjawiska korupcji w sporcie; naruszeń na tle fizycznym i psychicznym w sporcie), wynikające w dużej mierze z utrudnionego kontaktu z przedstawicielami tychże związków. Uzgodniono też, że w ramach przyszłej współpracy z MSiT Wykonawczynie udostępni do wglądu – za zgodą autorów – prace magisterskie powstające pod jej opieką dotyczące sytuacji kobiet w sporcie, w ramach których wykorzystana zostanie analiza danych jakościowych, w tym wywiadów indywidualnych.

SPORT Kobiet JAKO PRZEDMIOT BADAŃ SPOŁECZNYCH

Badania nad sportem kobiet rozwijają się prężnie w obrębie socjologii sportu oraz w obszarze studiów kobiecych w ramach *gender studies* (zwłaszcza w państwach, gdzie wprowadzono instytucjonalne rozwiązania mające zapobiegać dyskryminacji kobiet w sporcie, czyli w USA, Kanadzie, Australii i w Wielkiej Brytanii). Jak twierdzą Tess Kay i Ruth Jeanes w artykule *Women, Sport and Gender Inequity* (2007), dla badaczy szczególnie interesujące są trzy kwestie:

- w jaki sposób relacje płciowe uwidaczniają się w obrębie sportu;
- w jaki sposób sport wpływa na relacje między płciami;
- w jaki sposób sport można wykorzystywać do podważania współczesnych relacji międzypłciowych.

Z bogatej literatury przedmiotu warto zwrócić uwagę na następujące pozycje:

- Michael A. Messner, *Taking the field: women, men, and sports* (2002).
- Eileen McDonagh, Laura Pappano, *Playing with the Boys: Why Separate Is Not Equal in Sports* (2008).
- Tess Kay, Ruth Jeanes, *Women, Sport and Gender Inequity* (2007).

W obrębie polskiej literatury przedmiotu warto zwrócić uwagę na następujące pozycje:

- Maria Szymborska, Renata Włoch, *Sport kobiet w Polsce. Zaproszenie do diagnozy* (2012): omówienie podstawowych uwarunkowań i barier dotyczących sportu kobiet:
http://www.ps2012.pl/uploads/media/files/raporty/raport_2012_skwp_5.10.2012.pdf
- Honorata Jakubowska, *Gra ciałem. Praktyki i dyskursy różnicowania płci w sporcie* (2014). Znakomita monografia dotycząca równości płci i różnicy płciowej w sporcie. Omawia szczegółowo literaturę przedmiotu i przedstawia wyniki własnych badań empirycznych.

W literaturze przedmiotu poczesne miejsce zajmuje kwestia równouprawnienia kobiet w sporcie. Warto podkreślić, że w anglojęzycznych dokumentach politycznych i programowych kładziony jest nacisk na fakt, że polityka równouprawnienia może się opierać na dwóch odmiennych koncepcjach równości:

- Równość (*equity*) – proces sprawiedliwego alokowania zasobów, programów i możliwości podejmowania decyzji, bez jakiegokolwiek dyskryminacji płciowej... zajmowanie się nierównowagą w dostępie do korzyści dla kobiet i mężczyzn. Pod uwagę bierze się zróżnicowanie potrzeb i władzy.

- Równość (*equality*) - proces równego alokowania zasobów, programów i możliwości podejmowania decyzji, bez jakiegokolwiek dyskryminacji płciowej, zajmowanie się nierównowagą w dostępie do korzyści dla kobiet i mężczyzn. Nacisk kładziony jest na **brak dyskryminacji**.

Równość rozumiana jako *equality* to równość szans na wejściu; równość rozumiana jako *equity* to zapewnienie pełnego dostępu do szans i korzyści, czyli równość rezultatów. **W odniesieniu do projektowania polityki sportowej można odwołać się do stwierdzenia „sprawiedliwie nie znaczy po równo”**. Na przykład, zapewnienie większego wpływu kobiet na funkcjonowanie organizacji i związków sportowych nie musi realizować się za pośrednictwem równej reprezentacji kobiet i mężczyzn w zarządach, lecz powinno polegać na sprawiedliwym uwzględnianiu głosu kobiet przy podejmowaniu kluczowych decyzji.

(Źródło: <http://www.caaws.ca/gender-equity-101/what-is-gender-equity/>)

KOBIETY W SPORCIE: ANALIZA DANYCH ZASTANYCH

KOBIETY W SPORCIE DLA WSZYSTKICH

Poniższe analizy zostały opracowane na podstawie:

- raportów z badań przeprowadzonych przez Eurobarometr pod nazwą „Sport i aktywność fizyczna”. Porównano dane z 2009 r. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_334_en.pdf, https://d1dmfej9n5lgmh.cloudfront.net/msport/article_attachments/attachments/10348/original/Polska_pl.pdf?1334720686 oraz z 2013 r. http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/docs/ebs_412_en.pdf.
- raportu z badań GUS-u pt. „Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej w 2008 r.” http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/kts_Uczestnictwo_pol_w_sporcie_w_2008r.pdf, a także „Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej w 2012 r.” http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/KTS_uczestnictwo_polakow_w_sporcie_2012.pdf

POZIOM UCZESTNICTWA KOBIET W SPORCIE I AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ

W 2009 r. tylko 9% kobiet w Unii Europejskiej uprawiało regularnie aktywność fizyczną lub sport (*exercise¹ or play sport*).

¹ “Pod pojęciem “ćwiczeń” rozumiemy każdą formę aktywności fizycznej wykonywanej w kontekście sportowym lub w środowisku sportowym, taką jak pływanie, ćwiczenie w centrum fitness lub klubie sportowym, bieganie w parku itp.” (By „exercise”, we mean any form of physical activity which you do in a sport context or sport-related setting, such as swimming , training in a fitness centre or sport club, running in the park, etc.), Eurobarometr 2014, s. 6.

Uczestnictwo kobiet w aktywności fizycznej lub w sporcie w Europie [w %]

	Regularnie (przynajmniej 5 razy w tygodniu)		Z pewną regularnością (przynajmniej 3-4 razy w tygodniu)		Rzadko (1-3 razy w miesiącu)		Nigdy	
	2009	2013	2009	2013	2009	2013	2009	2013
Europa	9	7	28	30	20	16	43	47
15-24	8	8	42	47	26	20	24	24
25-39	7	6	33	35	26	19	34	39
40-54	10	7	29	29	22	22	39	44
55-69	11	8	21	21	15	10	53	61
70+	7		14		9		70	

Źródło: Eurobarometr, *Sport i aktywność fizyczna*, 2009 i 2014.

Warto zauważyć, że:

- Największy odsetek kobiet regularnie uprawiających aktywność fizyczną lub sport odnotowano wśród kobiet w przedziale wiekowym 55-69 lat (11%), najmniejszy natomiast w przedziale 25-39 lat (7%) oraz wśród kobiet powyżej 70-go r. życia (7%).
- Im starsza kobieta, tym rzadziej angażuje się w aktywność fizyczną lub sport: w grupie kobiet młodych (15-24) co czwarta respondentka zadeklarowała, że nigdy nie uprawia aktywności fizycznej lub sportu, w grupie 55-69 co druga, w grupie 70+ - siedem na dziesięć kobiet wskazało tę odpowiedź.
- **W 2013 r. odsetek kobiet, które regularnie uczestniczą aktywności fizycznej lub w sporcie spadł do 7%.** Wzrósł też odsetek kobiet deklarujących, że nigdy nie uprawiają aktywności fizycznej lub sportu. Nieco wzrosło natomiast zainteresowanie aktywnością fizyczną, sportem uprawianymi od 3 do 4 razy w tygodniu (28% do 30%).

W 2013 r. spadł też odsetek kobiet regularnie uczestniczących w pozasportowej/rekreacyjnej aktywności fizycznej (do których należą między innymi: jazda na rowerze, ogrodnictwo, spacer czy taniec) z 27% w 2009 r. do 13% w 2013 r. Jest to szczególnie zastanawiające w kontekście promocji zdrowego stylu życia w mediach (również lifestylowych). Zmniejszył się także procent respondentek, które z pewną regularnością biorą udział w pozasportowej aktywności fizycznej. Alarmujące są dane dotyczące nieuczestniczenia w pozasportowej aktywności fizycznej. W Europie odsetek kobiet, które nigdy nie angażują się w aktywność fizyczną/rekreacyjną wzrósł z 16% w 2009 r. do 34% w 2013 r. Warto zauważyć, że podobny spadek zainteresowania tego typu aktywnością odnotowano również wśród mężczyzn (z 27% w 2009 r. na 16% w 2013 r.).

Uczestnictwo kobiet w pozasportowej aktywności fizycznej [w %]

	Regularnie (przynajmniej 5 razy w tyg.)		Z pewną regularnością (przynajmniej 3-4 razy w tygodniu)		Rzadko (1-3 razy w miesiącu)		Nigdy	
	2009	2013	2009	2013	2009	2013	2009	2013
Europa	27	13	38	31	18	21	16	34
15-24	28	15	45	35	18	24	9	25
25-39	28	13	38	33	21	25	12	29
40-54	28	14	40	32	21	24	11	29
55-69	27	12	38	28	14	16	20	42
70+	24		30		14		32	

Źródło: Eurobarometr, *Sport i aktywność fizyczna*, 2009 i 2014.

PORÓWNANIE UCZESTNICTWA Kobiet I MĘŻCZYŹN W AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ LUB SPORCIE

Poniższa tabela przedstawia porównanie deklarowanego poziomu uczestnictwa w aktywności fizycznej lub sporcie wśród kobiet i mężczyzn w Unii Europejskiej.

Uczestnictwo kobiet i mężczyzn w aktywności fizycznej lub w sporcie w Europie w 2013 r. [w %]

	Regularnie (przynajmniej 5 razy w tygodniu)		Z pewną regularnością (przynajmniej 3-4 razy w tygodniu)		Rzadko (1-3 razy w miesiącu)		Nigdy	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
Europa	7	9	30	36	16	18	47	37
15-24	8	15	47	59	20	13	24	13
25-39	6	9	35	42	19	23	39	26
40-54	7	8	29	32	22	22	44	38
55+	8	8	21	22	10	14	61	56

Źródło: Eurobarometr, *Sport i aktywność fizyczna*, 2014.

Warto zauważyć, że:

- we wszystkich grupach wiekowych odsetek kobiet całkowicie nieaktywnych fizycznie lub sportowo jest znacznie większy niż odsetek mężczyzn nieaktywnych.
- Największe różnice zaznaczają się w młodszych grupach wiekowych (15-24 i 25-39 lat).
- Warto też podkreślić różnice w poziomie regularnej aktywności fizycznej lub sportowej w grupie wiekowej 15-24 lata: regularnie ćwiczy 15% młodych mężczyzn i tylko 8% młodych kobiet.

Nieco mniejsze różnice występują w odniesieniu do uczestnictwa kobiet i mężczyzn w pozasportowej aktywności fizycznej. W grupie wiekowej 15-24 lata w ogóle nie angażuje się w nią 25% kobiet i 16% mężczyzn.

Uczestnictwo kobiet i mężczyzn w pozasportowej aktywności fizycznej w 2013 r. [w %]

	Regularnie		Z pewną regularnością		Rzadko		Nigdy	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
Europa	13	16	31	35	21	22	34	26
15-24	15	19	35	40	24	24	25	16
25-39	13	15	33	37	25	28	29	20
40-54	14	18	32	35	24	22	29	25
55+	12	15	28	31	16	17	42	36

Źródło: Eurobarometr, *Sport i aktywność fizyczna*, 2009 i 2014.

Poniżej przedstawiono również porównanie zaangażowania w regularną aktywność fizyczną lub sportową kobiet i mężczyzn w Polsce na tle danych europejskich.

Regularne uczestnictwo w aktywności fizycznej lub w sporcie w Polsce i Europie w 2009 r. [w %]

	Kobiety		Mężczyźni	
	Polska	Europa	Polska	Europa
15-24	7	8	11	19
25-39	5	7	4	9
40-54	7	10	3	7
55-69	8	11	7	10
70+	5	7	0	8

Źródło: Eurobarometr, *Sport i aktywność fizyczna*, 2009.

Różnice w aktywności fizycznej i sportowej między Polkami i Polakami są nieco mniejsze niż między Europejkami i Europejczykami ogółem, ale wynika to przede wszystkim ze znacznie mniejszej aktywności polskich mężczyzn. Warto zauważyć – pamiętając, że mówimy o bardzo niskim poziomie regularnej aktywności – co następuje:

- Młode Polki (15-24 lata) są mniej aktywne fizycznie lub sportowo od młodych Polaków.
- W pozostałych grupach wiekowych **Polki są nieco bardziej aktywne niż Polacy**.

MOTYWY UCZESTNICTWA W SPORCIE LUB W AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ

W badaniach Eurobarometru poruszono kwestie związane z tym, co motywuje kobiety do uprawiania sportu lub aktywności fizycznej.

Motywy kobiet dotyczące uprawiania sportu lub aktywności fizycznej w Europie [w %]

		%	15-24	25-39	40-54	55-69	70+
Poprawa stanu zdrowia	2009	63	53	62	64	67	68
	2013	63	57	62	64	66	
Poprawa kondycji	2009	41	43	40	43	40	36
	2013	39	39	40	41	38	

Potrzeba relaksu	2009	38	33	42	42	35	30
	2013	35	34	40	37	30	
Potrzeba zabawy	2009	27	39	28	27	23	22
	2013	27	36	29	26	22	
Kontrola masy ciała	2009	26	29	29	30	24	15
	2013	26	26	29	28	21	
Poprawa sprawności fizycznej	2009	25	35	34	30	14	11
	2013	22	23	24	22	20	
Uzyskanie lepszego wyglądu	2009	22	25	22	23	21	19
	2013	24	37	31	22	13	
Spędzanie czasu ze znajomymi	2009	19	27	18	17	19	15
	2013	17	23	17	14	17	-
Przeciwdziałanie efektom starzenia się	2009	16	5	9	14	26	29
	2013	17	4	10	16	28	

Źródło: Eurobarometr, *Sport i aktywność fizyczna*, 2009 i 2014. Pytanie wielokrotnego wyboru.

Warto zwrócić uwagę, że:

- W grupie wiekowej 15-24 lata respondentki wykazywały więcej motywów angażowania się w sport lub aktywność fizyczną.
- Najwięcej (63%) kobiet wskazało, że udział w sporcie lub aktywności fizycznej jest powodowany chęcią poprawy stanu zdrowia. Poprawa stanu zdrowia była bardzo istotna dla respondentek ze wszystkich grup wiekowych, podobnie, choć w mniejszym stopniu, poprawa kondycji.
- Potrzeba relaksu była szczególnie ważna dla kobiet aktywnych zawodowo (25-54).
- Kobiety w średnim wieku (40-54) częściej niż kobiety z innych grup wiekowych wskazywały na potrzebę kontroli masy ciała.
- Kobiety starsze (55+) częściej deklarowały chęć przeciwdziałania skutkom starzenia za pośrednictwem sportu lub aktywności fizycznej.

W 2013 r:

- Wzrosło znaczenie chęci uzyskania lepszego wyglądu jako motywu uprawiania sportu lub aktywności fizycznej: kobiety częściej przekładały je nad poprawę sprawności fizycznej czy potrzebę relaksu. Dotyczyło to zwłaszcza kobiet w grupach 15-24 (wzrost znaczenia lepszego wyglądu z 25 na 37%) i 25-39 (z 22 na 31%).
- Chęć polepszenia stanu zdrowia oraz przeciwdziałania efektom starzenia się najczęściej deklarowały kobiety w wieku 55+.
- Potrzeba relaksu najczęściej wskazywana była w grupie 25-39 lat.

Warto też przyrzeć się różnicom w motywacjach uprawiania sportu i aktywności fizycznej między kobietami a mężczyznami.

Motywy kobiet i mężczyzn dotyczące uprawiania sportu lub aktywności fizycznej w Europie w 2013 r. [w %]

		%	15-24	25-39	40-54	55+
Poprawa stanu zdrowia	Kobiety	63	57	62	64	66
	Mężczyźni	61	60	59	61	64
Poprawa kondycji	Kobiety	39	39	40	41	38
	Mężczyźni	41	52	40	38	38
Potrzeba relaksu	Kobiety	35	34	40	37	30
	Mężczyźni	37	35	41	40	33
Potrzeba zabawy	Kobiety	27	36	29	26	22
	Mężczyźni	33	49	35	31	24
Kontrola masy ciała	Kobiety	26	26	29	28	21
	Mężczyźni	26	20	24	26	21
Poprawa sprawności fizycznej	Kobiety	22	23	24	22	20
	Mężczyźni	26	39	29	23	19
Uzyskanie lepszego wyglądu	Kobiety	24	37	31	22	13
	Mężczyźni	22	39	26	19	10
Spędzanie czasu ze znajomymi	Kobiety	17	23	17	14	17

	Mężczyźni	23	40	23	17	16
Przeciwdziałanie efektom starzenia się	Kobiety	17	4	10	16	28
	Mężczyźni	14	4	9	14	26

Źródło: Eurobarometr, *Sport i aktywność fizyczna*, 2014.

W porównaniu z mężczyznami:

- Dla kobiet mniejsze znaczenie niż dla mężczyzn – co uwidacznia się ze szczególną siłą w grupie wiekowej 15-24 lata – mają: dążenie do poprawy kondycji, zabawowy aspekt sportu, chęć spędzania wspólnego czasu ze znajomymi i potrzeba poprawy sprawności fizycznej. Ogółem nieco większe znaczenie ma dla nich potrzeba poprawy wyglądu, ale warto zauważyć, że w grupie wiekowej 15-24 czynnik ten jest nieco ważniejszy dla mężczyzn.

W poniższej tabeli porównano natomiast deklarowane motywy uprawiania sportu wśród kobiet i mężczyzn w Polsce na podstawie badań GUS z 2012 r.

Motywy uprawiania sportu i rekreacji ruchowej w 2012

Odsetek	Kobiety	Mężczyźni
Dla zdrowia, ze względu na zalecenie lekarza	12,3	7,4
Dla przyjemności, rozrywki	61,3	70,8
Dla utrzymania kondycji fizycznej oraz zachowania właściwej sylwetki	20,0	15,5
Ze względu na spotkania ze znajomymi	3,9	4,2
Ze względu na uprawianie sportu lub rekreacji ruchowej w przeszłości	0,8	0,9

Źródło: GUS, Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej w 2012 r.

Warto zauważyć, że Polki rzadziej traktują sport i aktywność fizyczną jako przyjemność lub rozrywkę oraz okazję do spotkań z przyjaciółmi, natomiast częściej – jako kwestię zdrowia, utrzymania kondycji fizycznej i zachowania właściwej sylwetki. Znaczenie dla deklarowanych motywacji ma również stan cywilny: panny częściej podkreślały wagę społecznego aspektu sportu niż kawalerowie.

Motywy uprawiania sportu i rekreacji ruchowej ze względu na stan cywilny

	Panna	Kawaler	Zamężna	Żonaty	Wdowa	Wdowiec	W separacji prawnej, rozwiązanie	W separacji prawnej, rozwiązani
Dla przyjemności, rozrywki	58,7	68,8	59,2	67,8	35,1	57,2	40,9	59,8
Dla utrzymania kondycji fizycznej oraz zachowania właściwej sylwetki	25,8	20,4	20,7	15,8	19,2	15,5	32,4	16,6
Dla zdrowia, ze względu na zalecenie lekarza	6,8	4,0	14,7	10,9	35,6	21,1	21,9	12,6
Ze względu na spotkania ze znajomymi	6,7	4,9	2,4	3,0	5,6	0,0	4,3	6,5
Ze względu na uprawianie sportu lub rekreacji ruchowej w przeszłości	1,1	1,1	0,8	1,0	1,2	0,0	0,0	0,0
Inne przyczyny	1,0	0,9	2,2	1,4	3,3	6,3	0,4	4,5

Źródło: GUS, Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej w 2012 r.

BARIERY DLA UPRAWIANIA SPORTU LUB AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ

Badania Eurobarometru pokazują, że najczęściej wskazywaną przyczyną niepodjęcia regularnego uczestnictwa w sporcie przez był brak czasu (42%); nie odnotowano większych różnic między deklaracjami kobiet i mężczyzn. Na drugim miejscu wśród barier uprawiania sportu znalazła się niewystarczająca motywacja do ćwiczeń (21%). Dla kobiet częściej niż dla mężczyzn barierą uczestnictwa w sporcie była niepełnosprawność/choroba.

Bariery uczestnictwa w sporcie w Europie w 2013 r. [w %]

	Kobiety	Mężczyźni
Brak czasu	42	42
Brak motywacji	21	20
Niepełnosprawność/ choroba	14	11
Zbyt duże koszty	11	9
Nie lubię współzawodnictwa	7	6
Boję się doznać obrażeń	5	5
Brak infrastruktury sportowej w miejscu zamieszkania	4	4
Brak kompana do ćwiczeń	4	3
Dyskryminacja przez innych uczestników	1	0

Źródło: Eurobarometr, *Sport i aktywność fizyczna*, 2014.

Warto przyrzeć się rozkładowi odpowiedzi dotyczących najważniejszej bariery (brakowi czasu) uprawiania sportu wśród kobiet i mężczyzn w Polsce i w Europie.

Brak czasu jako bariera uczestnictwa w sporcie względem wieku kobiet i mężczyzn w Polsce i w Europie w 2009 i 2013 r.

	Kobiety			Mężczyźni		
	Polska	Europa		Polska	Europa	
	2009	2009	2013	2009	2009	2013
15-24	55	53	50	48	48	43
25-39	61	62	61	77	62	56
40-54	50	53	53	56	58	53
55-69/ (55+)	23	28	(21)	27	31	(21)
70+	9	8		5	11	

Źródło: Eurobarometr, *Sport i aktywność fizyczna*, 2014.

Wraz z wiekiem spada odsetek kobiet, które deklarują brak czasu jako powód nieuczestniczenia w sporcie, przy czym w grupie wiekowej 40-54 lata i 55-59 lat jest to mniej ważna bariera dla kobiet niż dla mężczyzn; może to wynikać z faktu szybszej dezaktywizacji zawodowej kobiet. Warto zauważyć, że w 2013 r. bariera braku czasu oscyluje na podobnym,

wysokim poziomie zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn w wieku powyżej 40 lat.

Warto też porównać dane zebrane w ramach Eurobarometru z danymi zebranymi przez GUS (pamiętając o innej metodologii zbierania danych i innej kafeterii odpowiedzi).

Przyczyny nieuczestniczenia kobiet w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej [w %]

	Kobiety	Mężczyźni
Brak wolnego czasu	28,5	36,8
Stan zdrowia i przeciwwskazania lekarza	17,4	15,4
Brak zainteresowania, chęci lub preferowanie wypoczynku biernego	18,1	19,4
Względy finansowe	6,6	5,6
Wiek	17,9	10,4
Zmęczenie	4,9	5,6
Brak organizatora zajęć oraz obiektów w pobliżu miejsca zamieszkania	4,5	5,1
Brak towarzystwa	1,1	0,7
Inne przyczyny	0,9	1,1

Źródło: GUS, Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej 2012.

Dla kobiet nieco ważniejszą barierą niż dla mężczyzn był stan zdrowia i względy finansowe, a zwłaszcza wiek.

Warto zauważyć, że brak wolnego czasu oraz zmęczenie odgrywały największą rolę w przypadku osób pozostających w związkach małżeńskich, co potwierdza tezę o negatywnym wpływie trudności z łączeniem pracy, życia rodzinnego i społecznego na aktywność sportową i fizyczną.

Przyczyny nieuczestniczenia kobiet i mężczyzn w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej w 2012 r. [w %]

	Panna	Kawaler	Zamężna	Żonaty	Wdowa	Wdowiec	W separacji prawnej,	W separacji prawnej,
Brak wolnego czasu	33,2	34,2	38,9	42,7	5,2	7,1	28,1	29,1
Brak zainteresowania, chęci lub preferowanie wypoczynku biernego	25,5	29,7	18,4	15,6	8,2	10,8	25,6	21,7
Względy finansowe	12,5	8,4	4,8	3,5	2,3	0,0	10,3	9,3
Stan zdrowia i przeciwwskazania lekarza	11,7	12,5	15,0	16,1	30,3	33,0	17,2	17,1
Brak organizatora zajęć oraz odpowiednich obiektów w pobliżu miejsca zamieszkania	8,9	8,0	2,5	2,0	0,7	1,1	1,6	0,0
Wiek	3,4	2,3	11,6	11,7	49,8	42,3	6,9	9,9
Brak towarzystwa	1,9	1,7	1,2	0,4	0,2	2,2	0,7	0,0
Zmęczenie	1,6	1,6	7,1	7,4	2,7	2,4	8,6	12,3
Inne przyczyny	1,3	1,6	0,4	0,6	0,6	1,1	1,0	0,7

Źródło: GUS, Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej, 2012.

Zbiorczo bariery dla aktywności fizycznej i sportowej kobiet omówiono w dokumencie Rady Europy *Gender equality in sport*:

[http://www.coe.int/t/dg4/epas/publications/Handbook 2%20 Gender equality in sport .pdf](http://www.coe.int/t/dg4/epas/publications/Handbook%20Gender%20equality%20in%20sport.pdf)

POZIOM UMIEJĘTNOŚCI SPORTOWYCH WŚRÓD KOBIECI I MĘŻCZYŹN

Na podstawie badań GUS można stwierdzić, że kobiety na ogół wykazują się znacznie niższymi umiejętnościami sportowymi niż mężczyźni. Pośrednio pozwala to wnioskować o poziomie aktywności sportowej oraz zainteresowaniu tą aktywnością.

Poziom umiejętności sportowych kobiet i mężczyzn

	Kobiety	Mężczyźni
Gra w siatkówkę	43,2	53,1
Gra w piłkę nożną	15,4	78,2
Koszykówka	27,9	45,5
Piłka ręczna	28,0	37,9
Tenis ziemny, badminton, squash	23,9	28,9
Tenis stołowy	16,9	34,2
Szachy	12,2	25,5
Kręgle	13,2	19,4
Rower	87,2	92,0
Rolki, deskorolki, wrotki	20,1	20,0
Narty, snowboard	11,8	20,0
Jazda konna	5,4	5,2
Pływanie	47,0	64,1
Taniec	50,1	33,8
Aerobik, fitness, joga, gimnastyka	26,6	9,7
Jogging, nordic walking	19,5	13,4
Lekkoatletyka	9,9	15,2
Sporty siłowe i kulturystyka	2,0	12,6
Sporty walki	3,5	7,1
Żeglarstwo	1,7	3,0
Wspinaczka	1,7	2,8

Windsurfing, kitesurfing i in.	0,5	1,2
--------------------------------	-----	-----

Źródło: GUS 2012

Kobiety wykazują się większymi umiejętnościami w zakresie jazdy na rolkach/deskorolkach/wrotkach, tańca, aerobiku/fitness/jogi/gimnastyki oraz nordic walkingu/joggingu oraz – w niewielkim stopniu – w zakresie jazdy konnej.

KOBIETY W SPORCIE WYCZYNOWYM

Informacje dotyczące zawodniczek w polskim sporcie oparte są o analizę danych zastanych (w tym sprawozdań dostarczonych przez MSiT oraz raportów GUS) dotyczących wszystkich polskich związków sportowych.

ZAWODNICZKI W POLSKIM SPORCIE

Udział dziewcząt i kobiet w klubach sportowych uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polskie związki sportowe wynosi ok. 12-14%. Warto jednakże zwrócić uwagę, że dyscypliną, która ma szczególny wpływ na rozkład procentowy udziału kobiet i mężczyzn w sporcie, jest piłka nożna. **Z wyłączeniem piłki nożnej kobiety stanowiły ok. jednej trzeciej wszystkich zawodników.** Zawodniczki grające w piłkę nożną stanowiły zaś jedynie 0,8%-2,8%. Warto także podkreślić, że sport ten częściej uprawiają juniorki (1,2-5,3% ogółu zawodników) niż seniorki (0,5-1,1%).

Szczegółowy procentowy rozkład udziału kobiet w polskim sporcie przedstawia poniższa tabela.

Procentowy udział zawodniczek w sporcie w Polsce

	2006 [%]	2007 [%]	2008 [%]	2009 [%]	2010 [%]	2011 [%]	2012 [%]	2013 [%]
Zawodniczki	13,4	15,4	13,7	14	13,9	11,8	11,4	11,8
Zawodniczki (bez piłki nożnej)	32,5	31,4	33,5	32,4	34,7	31,8	32,4	33
Seniorki	7,3	7,9	6,6	7,5	8,4	6,3	5,9	6,0
Seniorki (bez piłki nożnej)	20,6	20,2	21,7	21,2	25,5	19,5	20,1	19,2
Juniorki	17,6	23,4	21,7	20,2	20,0	15,4	15,7	15,0
Juniorki (bez piłki nożnej)	39,1	39,3	40,7	39,9	41,7	40,0	39,9	33,9
Zawodniczki piłki nożnej	1	2,8	0,8	1	1,2	1,5	1,8	2,1
Seniorki w piłce nożnej	0,5	1,1	0,6	0,5	0,7	0,7	0,9	0,8
Juniorki w piłce nożnej	1,4	5,3	1,2	1,5	1,9	2,2	2,6	2,6

Źródło: KFT2_2013_TA – badanie statystyczne Polskich Związków Sportowych

Istotne różnice w udziale kobiet i mężczyzn w sporcie kwalifikowanym możemy zauważyć również w udziale w reprezentacjach Polski. Analizie poddane zostało jedenaście związków sportowych w odniesieniu do ogółu reprezentantów Polski.

- **W roku 2013 kobiety stanowiły 34,8% ogółu reprezentantów.**
- W dwóch Polskich Związkach Sportowych przeważały reprezentantki – był to Polski Związek Gimnastyczny (61,8%) oraz Polski Związek Piłki Siatkowej (52,3%).
- Warto także zauważyć, że w łyżwiarstwie figurowym, koszykówce oraz szermierce liczba reprezentantów obu płci była zbliżona (odpowiednio: 50%, 47,6% i 47,2%).
- W pozostałych dyscyplinach w rozgrywkach na arenie międzynarodowej przeważają mężczyźni. Warto szczególnie podkreślić, że Polski Związek Motorowy nie wystawił do tej pory ani jednej zawodniczki – sporty motorowe (a zwłaszcza żużel) są sportami typowo męskimi; zaledwie kilka kobiet w Polsce w ogóle posiada licencję żużlową. Podobnie kształtują się trendy na całym świecie; co prawda zawody w tej dyscyplinie, zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym, nie wykluczają udziału kobiet, ale jedynie w pojedynczych przypadkach zdarza się, że kobiety w ogóle startują w tej rywalizacji.

Szczegółowy procentowy rozkład udziału kobiet i mężczyzn w reprezentacji Polski przedstawia poniższa tabela.

Reprezentanci Polski w roku 2013 – wybrane związki sportowe.

	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety [%]
Ogółem, w tym:	3128	5851	34,8
Polski Związek Łyżwiarstwa Figurowego	11	11	50
Polski Związek Motorowy	0	109	0
Polski Związek Piłki Siatkowej	112	102	52,3
Polski Związek Koszykówki	78	86	47,6
Polski Związek Gimnastyczny	34	21	61,8 ²
Polski Związek Piłki Nożnej	118	454	20,6
Polski Związek Pływacki	78	136	36,4
Polski Związek Rugby	26	130	16,7
Polski Związek Szermierczy	43	48	47,2
Polski Związek Zapasniczy	45	88	33,8 ³
Polski Związek Żeglarski	56	83	40,3

² Warto podkreślić, że na igrzyskach olimpijskich kobiety rywalizują w czterech konkurencjach, mężczyźni zaś – w sześciu.

³ W zapasach kobiety rywalizują jedynie w stylu klasycznym, mężczyźni zaś również w stylu wolnym.

KOBIETY W POLSKICH KLUBACH I ZWIĄZKACH SPORTOWYCH

Na podstawie analiz GUS możemy prześledzić stopniowe zwiększanie się liczby osób ćwiczących w klubach sportowych w ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat – od 247,2 tysięcy w 1960 roku do 567,4 tysięcy w 2012 r. **Procentowy udział kobiet wśród ćwiczących w klubach sportowych na przestrzeni lat utrzymywał się na zbliżonym poziomie – od 16% w 1960 r. do 16,5% w 2012 r.**

Szczegółowe dane na ten temat przedstawia poniższa tabela.

Podstawowe informacje o klubach sportowych

	1960	1970	1980	1990	2000	2004	2008	2010	2012
Osoby ćwiczące w klubach sportowych (w tysiącach)	247,2	349,1	324,4	282,6	383,3	414,0	502,9	507,9	567,4
W tym kobiety	39,6	64,1	65,3	49,3	66,8	66,0	84,0	83,8	93,6
Udział kobiet (%)	16,0	18,4	20,1	17,4	17,4	15,9	16,7	16,5	16,5

Źródło: KTS - Kultura fizyczna w Polsce 2008-2010,2011 i 2012, GUS

Warto zwrócić uwagę, że w zależności od typu klubu zmienia się także procentowy udział kobiet i dziewcząt w ich składach.

- Największy odnotować można w **SZS – w roku 2012 stanowiły one 43% ogółu ćwiczących**. Tę samą tendencję możemy zauważyć również wśród młodzieży do 18 roku życia – dziewczęta stanowiły 42,3% ćwiczącej młodzieży.
- Podobnie przedstawiają się dane dla **AZS – w 2012 roku kobiety stanowiły 40,8% ogółu ćwiczących**. Procentowy udział trenujących w klubie dziewcząt również był zbliżony do wyniku SZS – stanowiły one 42,5% młodzieży.
- W odróżnieniu do powyższych, **LZS stanowią zrzeszenia zmaskulinizowane – według danych za 2012 rok kobiety stanowiły zaledwie 6,9% ćwiczących w klubie, dziewczęta zaś 9,8% trenującej młodzieży**.

Szczegółowe dane dotyczące członków klubów i ćwiczących w poszczególnych typach zrzeszeń przedstawia poniższa tabela.

Sekcje, członkowie i ćwiczący w klubach sportowych – 2012.

POLSKA	Kluby	Sekcje	Członkowie klubów	Ćwiczący ogółem	W tym kobiety	%	W wieku do 18 lat	W tym dziewczęta	%
SZS	108	250	12021	11886	4910	41,3	10974	4638	42,3
AZS	82	681	22375	18157	7414	40,8	4994	2123	42,5
LZS	2508	3429	141823	136063	9330	6,9	73070	7152	9,8

Źródło: KTS - Kultura fizyczna w Polsce 2008-2010 i 2011 i 2012, GUS.

Istotny dla niniejszego raportu jest również procentowy udział kobiet i mężczyzn w poszczególnych sekcjach sportowych; analizie poddanych zostało jedenaście dyscyplin w odniesieniu do ogółu sportów. **Kobiety w 2012 roku stanowiły 16,5% ćwiczących w sekcjach, zaś juniorki – 19,4% ćwiczącej młodzieży.** Zdecydowaną przewagę w liczbie kobiet do liczby mężczyzn zauważyć można przede wszystkim wśród osób ćwiczących w sekcji gimnastycznej. W 2012 roku kobiety stanowiły 71% tejże; podobnie rozkłada się procentowy udział wśród młodzieży, gdzie 73,2% stanowią juniorki.

- Sporty, w których procentowy udział kobiet i mężczyzn jest zbliżony, to przede wszystkim lekkoatletyka, szermierka i piłka siatkowa (odpowiednio: 42,2%, 42,4% i 42,9% ćwiczących w sekcji kobiet). Wśród młodzieży rozkład procentowy jest jeszcze bardziej wyrównany: juniorki w sekcjach lekkoatletycznych stanowią 47,1%, w szermierce – 43,8%, zaś w sekcjach piłki siatkowej – 52,5%.
- Około jedną trzecią trenujących w sekcji zawodników kobiety stanowią w żeglarstwie (odpowiednio 26,4% kobiet i 34,1% junierek), koszykówce (28,0% i 30,8%) i piłce ręcznej (30,45 i 31,8%).
- Co ciekawe, najmniejszy udział kobiet nie przypada na sekcję sportów motorowych – w 2013 roku odnotować można było 8,7% kobiet i 6,4% junierek; pod względem procentowego udziału kobiet w sekcjach sportowych najbardziej wyróżnia się piłka nożna. W ubiegłym roku kobiety stanowiły jedynie 2% ogółu ćwiczących, zaś juniorki – 2,3%.

Szczegółowy rozkład obrazujący udział kobiet i mężczyzn w sekcjach sportowych przedstawia poniższa tabela.

Sekcje sportowe i ćwiczący w sekcjach według rodzajów sportów (wybrane dyscypliny)

		Sekcje	Ćwiczący ogółem	W tym kobiety	%	Juniorzy i juniorki	W tym juniorki	%
2008	POLSKA	10780	502917	84015	16.7	309077	59786	19.3
2010		10876	507935	83847	16.5	302116	58228	19.3
2012		11821	567411	93590	16.5	338350	65477	19.4
2008	Gimnastyka	33	1695	1019	60.1	1490	912	61.2
2010		30	1090	734	67.3	953	658	69.0
2012		40	1763	1251	71.0	1662	1216	73.2
2008	Koszykówka	331	13789	4071	29.5	10105	3406	33.7
2010		324	13896	3792	27.3	10538	3070	29.1
2012		333	15857	4440	28.0	11892	3657	30.8
2008	Lekkoatletyka	374	17049	7149	41.9	12927	5841	45.2
2010		360	15252	6628	43.5	11122	5242	47.1
2012		358	14910	6297	42.2	10309	4866	47.2
2008	Piłka nożna	4249	243716	4344	1.8	150906	3274	2.2
2010		4351	245881	4111	1.7	146529	2875	2.0

2012		4835	279702	5678	2.0	169728	3955	2.3
2008	Piłka ręczna	192	10532	3415	32.4	8409	2818	33.5
2010		175	10637	3524	33.1	8231	2832	34.4
2012		161	10945	3329	30.4	8423	2675	31.8
2008	Piłka siatkowa	817	26962	11126	41.3	18129	8961	49.4
2010		781	25902	10722	41.4	16373	8265	50.5
2012		785	27248	11676	42.9	16889	8862	52.5
2008	Sport motorowy	118	4261	350	8.2	776	34	4.4
2010		124	4380	430	9.8	720	29	4.0
2012		169	4446	389	8.7	919	59	6.4
2008	Szermierka	37	1878	796	42.4	1523	676	44.4
2010		35	1846	734	39.8	1506	622	41.3
2012		47	2606	1104	42.4	2127	931	43.8
2008	Zapasy	88	4637	743	16.0	3922	642	16.4
2010		99	4577	826	18.0	3936	699	17.8
2012		98	4323	819	18.9	3629	736	20.3
2008	Żeglarstwo	184	8040	1715	21.3	2849	886	31.1
2010		154	6713	1949	29.0	2862	986	34.5
2012		159	5280	1394	26.4	2211	754	34.1

Źródło: KTS - Kultura fizyczna w Polsce 2008-2010 i 2011 i 2012, GUS

CZŁONKINIE KADRY NARODOWEJ W ZWIĄZKACH SPORTOWYCH

- Jeśli chodzi o członkostwo w polskiej kadrze narodowej w ostatnich latach, **procentowy udział kobiet wynosił około 36-38%**; w roku 2012 kobiety stanowiły 36,1% członków kadry narodowej. Analogicznie przedstawia się sytuacja junierek (38,3- 43,2%).
- Polski Związek Gimnastyczny w roku 2007 zgłosił 17 członków kadry narodowej, z czego 70,6% stanowiły kobiety. W roku 2012 było to już 97 osób, w tym 58,8% kobiet. W Polskim Związku Koszykówki procentowy udział kobiet i mężczyzn wśród członków kadry narodowej był bardzo zbliżony – w roku 2007 stanowiły one dokładnie połowę kadry, zaś w 2012 – 49,8%.
- Udział kobiet w kadrze narodowej w lekkiej atletyce stopniowo malał – w 2007 roku kobiety stanowiły 47,2% kadry, zaś w 2012 zaledwie 39,3%. W Polskim Związku Motorowym prawie wszyscy członkowie kadry narodowej to mężczyźni – w 2007 i 2012 roku liczyła ona zaledwie 3 kobiety (procentowy ich udział to odpowiednio 3,4% i 2,8%).Warto przy tym zauważyć, że w sporcie motorowej nie ma odrębnej rywalizacji kobiet i mężczyzn. Członkinie kadry narodowej w piłce nożnej w roku 2012 stanowiły 23,5% - zdecydowanie mniej, niż w latach ubiegłych (od 38,2% w roku 2007 aż do 40,8% w roku 2009). Polski Związek Piłki Siatkowej wykazuje zgoła inną tendencję – procentowy udział kobiet w kadrze narodowej jest bardzo zbliżony do

udziału mężczyzn. W 2010 r. kobiety stanowiły 62,8% kadry, w 2012 zaś – 53,6%. Nieco mniej kobiet reprezentuje Polski Związek Pływacki – od 2007 ich procentowy udział w kadrze narodowej zmienia się nieznacznie – w 2012 r. wynosił 44%. Kadra narodowa w rugby w 2012 roku odnotowała najwyższy na przestrzeni ostatnich lat odsetek kobiet – 20%. Warto jednakże podkreślić, że Polska nie posiada kadry narodowej junierek w tej dyscyplinie.

- Procentowy udział kobiet w kadrze narodowej w szermierce od roku 2007 stopniowo wzrastał – w roku 2012 dokładnie połowę kadry stanowiły kobiety. Ciekawą tendencję zaobserwować można także w Polskim Związku Zapaśniczym – w roku 2008 kobiety stanowiły ponad 3/4 kadry narodowej, w roku 2012 zaś zaledwie 1/4. Kadra narodowa w żeglarstwie z roku na rok zwiększa procentowy udział kobiet – w roku 2012 stanowił on 43,8%. Kadra narodowa w piłce ręcznej z kolei od trzech lat utrzymuje się na identycznym poziomie – męska i żeńska część kadry jest równoliczna.

Szczegółowe dane na temat procentowego udziału kobiet w kadrze narodowej polskich związków sportowych przedstawia poniższa tabela.

Członkowie kadry narodowej w polskich związkach sportowych (wybrane dyscypliny)

		Ogółem	W tym kobiety	%	Juniorzy i juniorki	W tym juniorki	%
2007	POLSKA	6519	2348	36.0	3450	1336	38.7
2008		7798	3021	38.7	4315	1864	43.2
2009		7936	3018	38.0	4364	1821	41.7
2010		8560	3267	38.2	4665	1866	40.0
2011		7527	2824	37.5	3844	1595	41.5
2012		7695	2776	36.1	3798	1453	38.3
2007	P. Z. Gimnastyczny	17	12	70.6	0	0	0.0
2008		88	58	65.9	52	32	61.5
2009		46	30	65.2	26	20	76.9
2010		86	56	65.1	42	32	76.2
2011		91	51	56.0	49	29	59.2
2012		97	57	58.8	56	36	64.3
2007	P. Z. Koszykówki	64	32	50.0	32	16	50.0
2008		170	85	50.0	112	55	49.1
2009		151	78	51.7	110	53	48.2
2010		146	76	52.1	107	56	52.3
2011		218	111	50.9	163	84	51.5
2012		207	103	49.8	160	80	50.0
2007	P. Z. Lekkiej Atletyki	229	108	47.2	95	43	45.3
2008		239	116	48.5	99	48	48.5
2009		216	79	36.6	89	27	30.3
2010		213	96	45.1	57	26	45.6
2011		198	91	46.0	73	39	53.4

2012		178	70	39.3	49	18	36.7
2007	P. Z. Motorowy	89	3	3.4	44	0	0.0
2008		95	1	1.1	50	0	0.0
2009		100	2	2.0	35	1	2.9
2010		115	4	3.5	37	2	5.4
2011		102	3	2.9	22	2	9.1
2012		107	3	2.8	26	2	7.7
2007	P. Z. Piłki Nożnej	314	120	38.2	230	90	39.1
2008		354	120	33.9	270	90	33.3
2009		419	171	40.8	316	125	39.6
2010		407	163	40.0	304	131	43.1
2011		314	104	33.1	184	75	40.8
2012		455	107	23.5	313	79	25.2
2007	P. Z. Piłki Siatkowej	282	142	50.4	154	77	50.0
2008		316	153	48.4	197	100	50.8
2009		319	154	48.3	199	101	50.8
2010		470	295	62.8	199	96	48.2
2011		198	104	52.5	151	81	53.6
2012		168	90	53.6	102	52	51.0
2007	P. Z. Pływacki	354	152	42.9	280	126	45.0
2008		514	238	46.3	428	200	46.7
2009		649	284	43.8	533	238	44.7
2010		635	300	47.2	490	238	48.6
2011		115	47	40.9	51	26	51.0
2012		184	81	44.0	94	45	47.9
2007	P. Z. Rugby	112	15	13.4	35	0	0.0
2008		147	15	10.2	60	0	0.0
2009		146	23	15.8	62	0	0.0
2010		146	23	15.8	64	0	0.0
2011		145	20	13.8	35	0	0.0
2012		115	23	20.0	38	0	0.0
2007	P. Z. Szermierczy	78	36	46.2	52	25	48.1
2008		78	37	47.4	52	25	48.1
2009		101	47	46.5	59	26	44.1
2010		100	49	49.0	55	25	45.5
2011		180	94	52.2	145	74	51.0
2012		96	48	50.0	49	24	49.0
2007	P. Z. Zapaśniczy	110	34	30.9	84	28	33.3
2008		353	272	77.1	315	260	82.5
2009		357	264	73.9	312	249	79.8
2010		426	146	34.3	312	115	36.9
2011		155	50	32.3	80	24	30.0
2012		375	95	25.3	269	71	26.4
2007	P. Z. Żeglarski	156	53	34.0	106	38	35.8
2008		177	61	34.5	89	32	36.0
2009		182	68	37.4	90	33	36.7
2010		154	62	40.3	106	48	45.3

2011		215	82	38.1	128	55	43.0
2012		153	67	43.8	97	51	52.6
2007	Związek Piłki Ręcznej w Polsce	242	113	46.7	161	71	44.1
2008		242	113	46.7	161	71	44.1
2009		168	84	50.0	126	63	50.0
2010		168	84	50.0	126	63	50.0
2011		168	84	50.0	126	63	50.0
2012		168	84	50.0	126	63	50.0

Źródło: KTS - Kultura fizyczna w Polsce 2008-2010 i 2011 i 2012, GUS

DZIEWCZĘTA W SZKOŁACH SPORTOWYCH I UCZNIOWSKICH KLUBACH SPORTOWYCH

Warto zwrócić także uwagę na członków Uczniowskich Klubów Sportowych. W roku 2008 dziewczęta stanowiły 39,4% ćwiczącej w nich młodzieży. W kolejnych latach udział procentowy dziewcząt nieznacznie, lecz stopniowo, się zmniejszał – w roku 2012 było to już 28,3%. Szczegółowe dane na ten temat przedstawia poniższa tabela.

Sekcje, członkowie i ćwiczący w Uczniowskich Klubach Sportowych

Rok	Kluby	Sekcje	Członkowie	Ćwiczący ogółem	W tym kobiety	%	Do 18 lat	W tym dziewczęta	%
2008	6853	17427	420743	401496	153506	38.2	354830	139941	39.4
2010	6297	14869	375471	365151	136894	37.5	319710	124498	38.9
2012	6370	13721	361979	354577	131028	37.0	307190	117708	38.3

Źródło: KTS - Kultura fizyczna w Polsce 2008-2010 i 2011 i 2012, GUS

Interesującym zagadnieniem są także szkoły sportowe. W 2008 roku w Polsce działały 164 takie szkoły; ich liczba stopniowo malała i w 2012 roku było ich już tylko 127. Prawie połowę uczniów tychże szkół stanowią dziewczęta (45,9% w roku 2012). Ich udział procentowy wśród ogółu uczniów nieznacznie zmienia się w zależności od rodzaju szkoły; w roku 2012 dziewczęta stanowiły 46,9% uczniów sportowych szkół podstawowych i 44,2% gimnazjalistów. W sportowych szkołach gimnazjalnych uczyło się 47,6% dziewcząt. Na niekorzyść dziewcząt wyróżniają się jedynie szkoły mistrzostwa sportowego – w roku 2012 uczyło się ich tam jedynie 37,4%. Możemy zauważyć więc tendencję, że **im bardziej „wyczynowy” charakter szkoły, tym mniej uczy się w niej dziewcząt**. Szczegółowy udział dziewcząt w szkołach sportowych przedstawia poniższa tabela.

Szkoły sportowe

		Szkoły	Uczniowie ogółem	W tym dziewczęta	%
2008	Szkoły sportowe ogółem	164	62789	29248	46.6
2010		124	47153	21392	45.4
2011		116	43175	19390	44.9
2012		127	47675	21893	45.9
2008	Szkoły podstawowe	65	31452	14923	47.4
2010		53	25465	11876	46.6
2011		49	23521	10939	46.5
2012		53	25978	12173	46.9
2008	Gimnazja	81	24827	11241	45.3
2010		61	18114	7870	43.4
2011		58	17233	7436	43.1
2012		62	18002	7963	44.2
2008	Szkoły ponadgimnazjalne	18	6510	3084	47.4
2010		10	3574	1646	46.1
2011		9	2421	1015	41.9
2012		12	3695	1757	47.6
2008	Szkoły mistrzostwa sportowego	70	6910	2737	39.6
2010		68	6087	2213	36.4
2011		72	7170	2373	33.1
2012		77	7492	2801	37.4

Źródło: KTS - Kultura fizyczna w Polsce 2008-2010 i 2011 i 2012, GUS

KOBIETY W SYSTEMIE SPORTOWYM

REGULACJE RÓWNOŚCIOWE W DOKUMENTACH POLSKICH ZWIĄZKÓW SPORTOWYCH

W tej części raportu przedstawiono przegląd regulacji dotyczących równego traktowania kobiet i mężczyzn w sporcie w wybranych polskich związkach sportowych. W przypadku większości wyszczególnionych w tabeli organizacji sportowych przeanalizowano statut oraz regulamin dyscyplinarny. W trzech przypadkach przeanalizowano jedynie statut (regulamin dyscyplinarny był niedostępny na stronie internetowej danego związku). W przypadku Polskiego Komitetu Olimpijskiego przeanalizowano statut oraz Kartę Olimpijską Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego⁴.

Każdy zestaw regulacji został przeanalizowany pod kątem odpowiedzi na trzy pytania:

- **czy dokumenty zawierają regulacje antydyskryminacyjne** (jasno wyrażony zakaz dyskryminacji ze względu na płeć, zakaz molestowania seksualnego etc.);
- **czy z dokumentów wynika jasno, do jakich instytucji i/lub osób można odwołać się ofiara nadużyć** (czy w związkach są powoływani na przykład rzecznicy lub Komisje ds. równego traktowania);
- **czy w dokumencie opisano dobre praktyki** mające na celu wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn w sporcie.

Przeгляд regulacji polskich związków sportowych

	Czy w dokumentach są regulacje antydyskryminacyjne?	Czy istnieją instytucje, do których można się odwołać w przypadku nadużyć?	Czy istnieje spis dobrych praktyk?
Polski Związek Piłki Nożnej	TAK	TAK Komisja dyscyplinarna	NIE
Polski Związek Hokeja na Trawie	TAK	TAK Komisja Dyscyplinarna	NIE
Polski Związek Motorowy	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Łyżwiarstwa	NIE	NIE	NIE

⁴ PKOl, na mocy statutu, stosuje się do postanowień Karty Olimpijskiej MKOl. Karta Olimpijska MKOl jest opublikowana na stronie internetowej PKOl obok statutu tej organizacji – w zakładce „Akty prawne”. Jest ona przetłumaczona na język polski.

Figurowego			
Polski Związek Piłki Siatkowej	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Koszykówki	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Gimnastyczny	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Pływacki	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Rugby	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Szermierczy	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Zapaśniczy*	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Żeglarski*	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Biathlonu	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Jeździecki	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Judo	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Łyżwiarstwa Szybkiego*	NIE	NIE	NIE
Polski Komitet Olimpijski	TAK	TAK Organy MKOl: Sesja, Komitet Wykonawczy MKOl lub komisja dyscyplinarna	NIE
Warszawsko-Mazowiecka Federacja Sportu	NIE	NIE	NIE
Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „Start” **	NIE	NIE	NIE
Polski Komitet Paraolimpijski*	NIE	NIE	NIE
Akademicki Związek Sportowy	Bd.***	Bd.***	Bd.***
Wojskowa Federacja Sportu	Bd***	Bd***	Bd***

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów dostępnych na stronach internetowych polskich związków sportowych. * Analiza uwzględnia jedynie statut związku. Regulamin dyscyplinarny nie został opublikowany na stronie internetowej. ** Na stronie związku nie opublikowano ani statutu ani regulaminu

dyscyplinarnego. *** Na stronie związku nie opublikowano dokumentów lub dokumenty niedostępne publicznie (dostęp zahasłowany).

Spośród dwudziestu analizowanych zestawów dokumentów jedynie trzy (Polski Komitet Olimpijski, Polski Związek Piłki Nożnej oraz Polski Związek Hokeja na Trawie) zawierały zapis o zakazie dyskryminacji ze względu na płeć:

„§ 2. Jakakolwiek dyskryminacja kraju, jednostki lub grupy osób w związku z organizacją lub uprawianiem sportu piłki nożnej ze względów etnicznych, płci, języka, religii, przekonań politycznych lub innego powodu jest wyraźnie zabroniona pod groźbą zastosowania sankcji dyscyplinarnych, w tym zawieszenia lub wykluczenia ze Związku" (Statut PZPN, Art. 7.)

„§ 1. Za prezentowanie treści o charakterze pogardliwym, rażąco nieetycznym, pochwalających terroryzm, przestępczość, przemoc, odwołujących się do zbrodniczych ideologii, treści politycznych, treści o charakterze dyskryminacyjnym, w szczególności odnoszących się do rasy, koloru skóry, języka, religii bądź pochodzenia, za wznoszenie okrzyków lub popełnienie innego aktu o takim charakterze w czasie, bezpośrednio przed lub po meczu, wymierza się kary:"(Regulamin Dyscyplinarny PZPN, Art. 67)

„3. Jakakolwiek dyskryminacja kraju, jednostki lub grupy osób w związku z organizacją lub uprawianiem sportu hokeja na trawie ze względów etnicznych, rasowych, płci, języka, religii, przekonań politycznych lub innego powodu jest zabroniona pod groźbą zastosowania sankcji dyscyplinarnych.”(Statut PZHT, § 6)

Podobną analizę przeprowadzili w 2013 roku Zbigniew Dziubiński i Natalia Organista (*Gender inequalities in Polish and international sports organizations*, w: *Baltic Journal of Health and Physical Activity*, Vol. 5, No. 4, Gdańsk 2013). Analizując dokumenty sześciu polskich i sześciu międzynarodowych organizacji sportowych (z dziedzin takich, jak piłka nożna, koszykówka, boks, hokej na lodzie, gimnastyka oraz lekka atletyka), odpowiadali na pytania m.in. o to, czy w oficjalnych dokumentach danej organizacji wyrażono zakaz dyskryminacji ze względu na płeć oraz zakaz molestowania seksualnego.

Regulacje wybranych organizacji sportowych odnoszące się do płci

Nazwa organizacji	Zakaz dyskryminacji ze względu na płeć	Zakaz molestowania seksualnego
FIFA	TAK	TAK
FIBA	TAK	TAK
IAAF	TAK	TAK
AIBA	TAK	TAK
FIG	TAK	TAK
IIHF	TAK	-
PZPN	TAK	-
PZKosz	-	-
PZLA	-	-
PZB	-	-
PZG	-	-
PZHL	-	-

Źródło: Dziubiński, Organista 2013: 298.

Wszystkie spośród sześciu analizowanych organizacji międzynarodowych zawarły w statutach lub innych oficjalnych dokumentach zapis o zakazie dyskryminacji ze względu na płeć, a pięć z nich także zapis o zakazie molestowania seksualnego. Spośród polskich organizacji tylko jedna (PZPN) w swoich dokumentach wyraziła sprzeciw wobec zachowań dyskryminujących. **W żadnym z analizowanych przez Dziubińskiego i Organistę dokumentów polskich związków sportowych nie poruszono kwestii molestowania seksualnego.**

W niektórych dokumentach, na przykład w regulacjach Polskiego Związku Gimnastycznego i Polskiego Związku Łyżwiarstwa Figurowego, zakaz dyskryminacji ze względu na płeć został wyrażony w sposób pośredni – w regulaminach dyscyplinarnych pojawiły się **odwołania do międzynarodowych przepisów** danej dyscypliny sportowej:

„1. Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie gimnastycznym ponoszona jest za naruszenie postanowień Statutu Polskiego Związku Gimnastycznego, regulaminów i innych przepisów obowiązujących w tym sporcie, w tym przepisów Kodeksu dyscyplinarnego FederationInternationale de Gymnastique, Union Europeenne de Gymnastique, a także uchwał zarządzeń i decyzji wydanych przez uprawnione organy Związku.”(Regulamin Dyscyplinarny PZG, § 2.)

„1. Odpowiedzialność dyscyplinarna w łyżwiarstwie figurowym ponoszona jest za naruszenie postanowień Statutu Polskiego Związku Łyżwiarstwa Figurowego, regulaminów i innych przepisów obowiązujących w tym sporcie, w tym przepisów Międzynarodowego Związku Łyżwiarstwa (ISU), a także uchwał, zarządzeń i decyzji wydanych przez uprawnione organy PZŁF.”(Regulamin Dyscyplinarny PZŁF, § 2)

Zarówno Międzynarodowy Związek Łyżwiarski, jak i Międzynarodowa Federacja Gimnastyczna w swoich kodeksach etyki potępiają molestowanie seksualne i/lub dyskryminację ze względu na płeć:

„Fair play is defined as much more than playing within the rules. It incorporates the concepts of friendship, respect for others and sportsmanship. Sports ethics is defined as a way of thinking, not just a way of behaving. It incorporates issues concerned with the elimination of cheating, the use of unfair strategies whilst respecting the rules, doping, misuse of nutritional supplements, violence (both physical and verbal), sexual harassment and abuse of children, young people and women, trafficking in young sportspeople, discrimination, exploitation, unequal opportunities, excessive commercialisation and corruption.”(ISU Code of Ethics, punkt 4 b.)

“2. Discrimination of any kind is not permitted amongst the participants, with respect to race, sex, religion, ethnicity, philosophical or political belief, or family status.”

(CODE of ETHICS FédérationInternationale de Gymnastique punkt A 2.)

Teoretycznie więc członkowie PZŁF i PZG zobowiązani są pod groźbą sankcji dyscyplinarnych do przestrzegania zakazu dyskryminacji ze względu na płeć. **W praktyce jednak kodeksy etyczne międzynarodowych organizacji nie są dostępne na stronach internetowych polskich związków sportowych obok statutów i regulaminów dyscyplinarnych tych związków.** W takiej sytuacji trudno powiedzieć, by dokumenty polskich i międzynarodowych organizacji tworzyły spójny zestaw aktów prawnych służący jako podstawa dochodzenia roszczeń przez osoby, które doświadczyły dyskryminacji lub molestowania seksualnego. Oznacza to, że ci członkowie związku, którym zależy dochodzeniu swoich praw, muszą na własną rękę znaleźć przepisy organizacji międzynarodowych i przetłumaczyć je na język

polski (Warto jednak zauważyć, że na przykład na stronie Międzynarodowego Związku Gimnastycznego kluczowe dokumenty dostępne są do pobrania w dwóch lub trzech wersjach językowych (<http://www.fig-gymnastics.com/site/page/view?id=379>). Osoba potencjalnie pokrzywdzona ma więc utrudniony dostęp do aktów prawnych, co może demotywować do dochodzenia swoich praw, a także do dalszego uczestnictwa w aktywności sportowej.

Wyjątek stanowi w tym przypadku PKOl. W statucie tej organizacji zawarto zapis o konieczności stosowania się do przepisów Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego, które zostały przetłumaczone na język polski i opublikowane na stronie internetowej PKOl.

„2. PKOl stosuje się do postanowień Karty olimpijskiej, uchwalonej przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski, zwany dalej w skrócie „MKOl”.” (Statut PKOl, Art. 2., punkt 2.)

„2. Uprawianie sportu jest prawem człowieka. Każdy musi mieć możliwość uprawiania sportu bez jakiegokolwiek dyskryminacji, a w duchu olimpijskim, co wymaga wzajemnego zrozumienia w duchu przyjaźni, solidarności i fair play. (...)

6. Każda forma dyskryminacji w stosunku do kraju lub osoby ze względu na rasę, wyznanie religijne, poglądy polityczne, płeć lub z jakiegokolwiek innego względu, jest niemożliwa do pogodzenia z przynależnością do Ruchu Olimpijskiego.” (Karta Olimpijska MKOl, Fundamentalne zasady olimpiizmu)

Akty prawne opublikowane w ten sposób stanowią kompletny zestaw dokumentów i są łatwo dostępne dla odbiorców.

Zbigniew Dziubiński i Natalia Organista zwracają uwagę, że **na stronach internetowych polskich związków sportowych nie ma kodeksów etycznych**. „Istnieje znacząca różnica między polskimi a międzynarodowymi organizacjami w kwestii nacisku kładzonego na opis wartości motywujących ich działanie. Kodeksy etyczne wszystkich przebadanych organizacji kładą nacisk na wzajemne relacje między zawodnikami, trenerami i aktywistami. Pierwsza część kodeksu zawsze zawiera wyjaśnienie, dlaczego te a nie inne wartości zostały uwzględnione. Kilukrotnie podkreśla się w nich kwestię solidarności i równości. Tymczasem na stronach internetowych polskich związków sportowych brakuje kodeksów etycznych. Są za to regulacje dyscyplinarne i sportowe, które regulują kwestie transferów i licencji. Nawet regulacje dotyczące rywalizacji (PZ Kosz) nie ujmują kwestii zachowania trenerów i zawodników, lecz jedynie kwestie członkostwa w klubie. W żadnej z regulacji nie zostały poruszone kwestie naruszeń na tle płciowym: molestowanie seksualne, seksizm, dyskryminacja na tle płciowym” (Dziubiński, Organista 2013: 295).

Trzeba zauważyć także, że w żadnym z analizowanych dokumentów **nie pojawił się spis dobrych praktyk** (lub odwołanie do takiego spisu) mających na celu wyeliminowanie dyskryminacji ze względu na płeć, edukację równościową albo promowanie sportu kobiet.

Podsumowując, jedynie dwa spośród szesnastu analizowanych polskich związków sportowych (PZPN i PZHT) w oficjalnych dokumentach wyraziły sprzeciw wobec dyskryminacji ze względu na płeć. Instytucją, do której można odwołać się w razie nadużyć

jest w obu przypadkach komisja dyscyplinarna. W żadnym ze związków nie powołano do rozpatrywania spraw nadużyć ze względu na płeć oddzielnej instytucji – komisji czy rzecznika ds. równego traktowania. Żadna z organizacji nie opisała dobrych praktyk mających na celu wyeliminowanie nierówności nierówności kobiet i mężczyzn w sporcie.

W polskich związkach sportowych, zdaniem Dziubińskiego i Organisty, brakuje świadomości, że dyskryminacja kobiet w sporcie jest problemem. Polskie związki nie dostrzegają konieczności wprowadzenia zmian w tym obszarze (Dziubiński, Organista 2013: 298).

Analiza powyżej omówionych danych prowadzi do następujących wniosków:

- Obecnie regulacje polskich związków sportowych są **pozornie „neutralne płciowo”**, to znaczy są formułowane w taki sposób, jakby wszyscy zawodnicy byli tej samej płci i wszyscy mieli takie same doświadczenia życiowe.

Jak pisze Honorata Jakubowska, ważne, zwłaszcza w kontekście sportu, jest zwrócenie uwagi na to, że „(...) bezwyjątkowe równe traktowanie wszystkich osób może być dyskryminujące. W odniesieniu do rynku pracy równe traktowanie pracowników we wszystkich sytuacjach mogłoby oznaczać właśnie dyskryminację, nie uwzględniałoby bowiem różnic między samymi pracownikami oraz okoliczności, w jakich świadczą oni pracę. Można tutaj przywołać **pojęcie dyskryminacji pośredniej**, które odnosi się do sytuacji, gdy pozornie neutralne przepisy w praktyce dyskryminują pewne osoby czy grupy. W tym kontekście **ignorowanie faktycznych potrzeb** czy możliwości poszczególnych grup można uznać za przejaw ich dyskryminacji, jako że – ze względu na posiadane cechy – nie mają one równego dostępu do pewnych sfer, przywilejów czy uprawnień” (Jakubowska 2014: 315; za: Winiarska, Klaus 2011, s. 11; Garlicki 1998, s. 66). Brak zapisów o zakazie dyskryminacji ze względu na płeć w sytuacji, gdy mamy wiedzę o tym, że osobami dyskryminowanymi ze względu na płeć są głównie kobiety można by więc traktować jako dyskryminację pośrednią. Brak tego rodzaju zakazów wydaje się sprzyjać neutralności i równości, w praktyce jednak legitymizuje zachowania dyskryminujące względem kobiet. Za Davidem S. Cohenem Jakubowska pisze, że w niektórych obszarach życia społecznego – zwłaszcza w sporcie – segregacja jest konieczna do tego, by zagwarantować kobietom takie same szanse, jakie mają mężczyźni. Cohen stwierdza, że **„podział płci w sporcie jest jedyną możliwością, by kobiety uczestniczyły w sporcie i czerpały z tego zyski**, a sama segregacja – uwzględniająca różnice płci – może być częścią długiej drogi ku równości” (Jakubowska 2014: 315).

Trzeba zauważyć, że prawo w niektórych przypadkach dopuszcza taką segregacją, co oznacza, że zróżnicowane traktowanie kobiet i mężczyzn nie zawsze wiąże się z dyskryminacją. W sferze zawodowej dopuszcza się nierówne traktowanie na przykład w sytuacji, gdy ograniczenia wynikające z religii, wyznania, czy światopoglądu uniemożliwiają wykonywanie pracy zgodnie z wymaganiami stawianymi przez pracodawcę albo, gdy

specyfika zawodu czy miejsca pracy wymaga, by kandydat spełniał określone warunki (na przykład do sprzątnięcia przebieralni damskiej na basenie można zatrudnić tylko kobietę; do roli kelnera w chińskiej restauracji poszukiwani są jedynie Azjaci). „Wśród innych przyczyn dopuszczalnego nierównego traktowania w sferze pracy wymienia się: ochronę rodzicielstwa, ochronę osób niepełnosprawnych, kryterium stażu pracy i wymiaru etatu, **wyrównywanie szans, czyli stosownie pozytywnej dyskryminacji**, a także względy religijne, wyznaniowe i światopoglądowe” (Jakubowska 2014: 314). Zgodnie z dyrektywą Rady Unii Europejskiej z 13 grudnia 2004 roku „możliwe do zaakceptowania są [jednak] jedynie różnice w traktowaniu uzasadnione słusznym celem. Przykładem takiego słusznego celu może być ochrona ofiar przemocy na tle seksualnym (w takich przypadkach jak zakładanie schronisk dla przedstawicieli jednej płci), (...) **promowanie równości płci lub interesów mężczyzn lub kobiet (na przykład dobrowolne instytucje reprezentujące jedną płć), (...) organizacja działań sportowych (na przykład wydarzenia sportowe dla przedstawicieli jednej płci)**” (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, Dyrektywa Rady 2004/113/WE; <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:373:0037:0043:PL:PDF>)

KOBIETY W ZARZĄDACH POLSKICH ZWIĄZKÓW SPORTOWYCH

Prawdopodobne jest, że brak regulacji odnoszących się w szczególności do sytuacji kobiet w sporcie w oficjalnych dokumentach polskich związków sportowych jest wynikiem braku obecności kobiet w organach odpowiedzialnych za kształt tych dokumentów, to jest w zarządach związków sportowych.

Poniższa tabela przedstawia odsetek kobiet w zarządach polskich związków sportowych dyscyplin olimpijskich:

Kobiety we władzach sportowych

Związek	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Odsetek kobiet w zarządzie
Polski Związek Łyżwiarstwa Figurowego	5	10	67%
Polski Związek Gimnastyczny	5	5	50%
Polski Związek Pięcioboju Nowoczesnego	5	2	29%
Polski Związek Sportów Saneczkowych	6	2	25%
Polski Związek Curlingu	6	2	25%
Polski Związek Łucznicy	7	2	22%
Polski Związek Jeździecki	4	1	20%
Polski Związek Kajakowy	9	2	18%
Polski Związek Towarzystw Wioślarskich	9	2	18%
Polski Związek Narciarski	9	2	18%
Polski Związek Biathlonu	11	2	15%
Polski Związek Snowboardu	6	1	14%

Polski Związek Hokeja na Lodzie	7	1	13%
Polski Związek Tenisowy	8	1	11%
Polski Związek Triathlonu	8	1	11%
Polski Związek Hokeja na Trawie	9	1	10%
Polski Związek Judo	10	1	9%
Polski Związek Łyżwiarstwa Szybkiego	10	1	9%
Polski Związek Badmintona	6	0	0%
Polski Związek Siermierczy	6	0	0%
Polski Związek Lekkiej Atletyki	7	0	0%
Polski Związek Taekwondo	7	0	0%
Polski Związek Kolarski	9	0	0%
Polski Związek Koszykówki	11	0	0%
Polski Związek Tenisa Stołowego	11	0	0%
Polski Związek Bokserski	13	0	0%
Związek Piłki Ręcznej w Polsce	15	0	0%
Polski Związek Podnoszenia Ciężarów	15	0	0%
Polski Związek Strzelectwa Sportowego	15	0	0%
Polski Związek Pływacki	17	0	0%
Polski Związek Zapaśniczy	17	0	0%
Polski Związek Piłki Nożnej	18	0	0%
Polski Związek Piłki Siatkowej	23	0	0%
Polski Związek Żeglarski	29	0	0%

Źródło: Jakubowska 2014: 334-335

Z danych zebranych przez Honoratę Jakubowską wynika, że „**kobiety stanowią jedynie 6% członków zarządów polskich związków sportowych reprezentujących letnie dyscypliny olimpijskie. Co więcej, na 26 związków w zarządach 16 z nich nie ma ani jednej kobiety, choć niektóre z nich liczą kilkanaście, a nawet ponad 20 osób.** Sytuacja ta dotyczy nie tylko związków sportów częściej uprawianych przez mężczyzn i postrzeganych jako „męskie”, takich jak Polski Związek Zapaśniczy, Polski Związek Bokserski czy Polski Związek Piłki Nożnej, ale również Polskiego Związku Piłki Siatkowej, Polskiego Związku Lekkiej Atletyki czy Polskiego Związku Pływackiego, odpowiedzialnych za sporty popularne zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn, w których obie płcie odnoszą znaczące sukcesy” (Jakubowska 2014: 334). Wśród pozostałych związków warto zwrócić uwagę na Polski Związek Gimnastyczny, w którym po pierwsze – proporcje płci w zarządzie rozkładają się po równo (5 kobiet i 5 mężczyzn), a po drugie – funkcję prezesa związku pełni kobieta (Jakubowska 2014: 334).

Jakubowska zauważa, że **w zarządach związków sportowych zimowych dyscyplin olimpijskich udział kobiet jest większy i wynosi 35%.** Poniższa tabela przedstawia liczbę kobiet i mężczyzn w zarządach związków sportowych zimowych dyscyplin olimpijskich.

Kobiety w zarządach – zimowe dyscypliny olimpijskie

Związek	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Odsetek kobiet w zarządzie
Polski Związek Łyżwiarstwa Figurowego	5	10	67%
Polski Związek Sportów Saneczkowych	6	2	25%
Polski Związek Curlingu	6	2	25%
Polski Związek Narciarski	9	2	18%
Polski Związek Biathlonu	11	2	15%
Polski Związek Snowboardu	6	1	14%
Polski Związek Hokeja na Lodzie	7	1	13%
Polski Związek Łyżwiarstwa Szybkiego	10	1	9%

Źródło: Jakubowska 2014: 335

Zdaniem Jakubowskiej dyscypliny zimowe nie kojarzą się z „'prawdziwym' (męskim) sportem”, więc kobietom łatwiej tutaj dotrzeć do wysokiego stanowiska (Jakubowska 2014: 336).

Sumując dane zebrane przez Jakubowską można obliczyć, że **kobiety stanowią 13% członków zarządów polskich związków sportowych** zajmujących się dyscyplinami olimpijskimi. Z analizy porównawczej polskich i międzynarodowych organizacji sportowych przeprowadzonych przez Dziubińskiego i Organistę wynika, że **w ciałach zarządczych polskich związków zasiada mniej kobiet niż w przypadku ich międzynarodowych odpowiedników** (Dziubiński, Organista 2013: 293). Odsetek kobiet w zarządach organizacji wybranych przez autorów przedstawia poniższa tabela:

Kobiety w ciałach zarządczych wybranych organizacji sportowych (w procentach)

Nazwa organizacji	Odsetek kobiet w prezydium zarządu	Odsetek kobiet w zarządzie	Odsetek kobiet w komisji ds. kobiet
Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej (FIFA)	0%	6%	80%
Międzynarodowa Federacja Koszykówki (FIBA) i	0%	28%	27%
Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych (IAAF)	0%	23%	86%
Międzynarodowe Stowarzyszenie Bosku (AIBA)	0%	0%	87%
Międzynarodowa Federacja Gimnastyczna (FIG)*	23%	33%	-----

Międzynarodowa Federacja Hokeja na Lodzie (IIHF)	0%	20%	50%
Polski Związek Piłki Nożnej	0%	0%	23%
Polski Związek Koszykówki	0%	0%	brak komisji
Polski Związek Lekkiej Atletyki	0%	0%	brak komisji
Polski Związek Bokserski	0%	0%	brak komisji
Polski Związek Gimnastyczny*	40%	brak danych	----
Polski Związek Hokeja na Lodzie	13%	brak danych	40%

Źródło: Dziubiński, Organista 2013: 293. * FIG i PZG nie zostały opisane, ponieważ w ich strukturach istnieją osobne sekcje ds. kobiet

Wśród międzynarodowych związków sportowych tylko w zarządzie Międzynarodowego Związku Bokserskiego nie było ani jednej kobiety. Wśród polskich związków – kobiety były w zarządach tylko dwóch związków (PZG i PZHL).

Wnioski:

- Biorąc pod uwagę fakt, że zarządy są najważniejszymi organami związków, decydującymi o kierunkach ich działania, definiującymi ich politykę i priorytety, brak kobiet w zarządach lub ich niewielka liczba może skutkować małym wpływem kobiet na funkcjonowanie organizacji.

Jeżeli kobiety nie uczestniczą w wyznaczaniu kierunku rozwoju organizacji, nie mają możliwości podejmowania tematów charakterystycznych dla sportu kobiet, dbania o politykę równościową oraz zapobiegania dyskryminacji i seksizmowi (Dziubiński, Organista 2013: 293). Jak pisze Honorata Jakubowska, „'szklany sufit', na jaki napotykały kobiety w sportowych organizacjach, uniemożliwia im wprowadzenie korzystnych dla siebie zmian, najważniejsze bowiem decyzje zapadają często w wąskim, z reguły męskim gronie (...). Równowaga płci, zdaniem Jakubowskiej, nie musi gwarantować równouprawnienia kobiet i mężczyzn (tak, jak dominacja mężczyzn nie musi być równoznaczna z dyskryminacją kobiet), jednak większa liczba kobiet w zarządach związków sportowych mogłaby, „szczególnie tam, gdzie zawodniczki są marginalizowane (...) wpłynąć pozytywnie na zmianę ich sytuacji” (Jakubowska 2014: 338). Obecność kobiet w gremiach decyzyjnych związków sportowych mogłaby wpłynąć pozytywnie także na jakość procesów zarządzania samą organizacją. W analizach poświęconych równości kobiet i mężczyzn na rynku pracy często zwraca się uwagę na to, że w zespołach zróżnicowanych ze względu na

pleć jakość zarządzania jest lepsza niż w zespołach jednorodnych. Jest to rezultatem po pierwsze – cech kobiecego stylu zarządzania, a po drugie – efektu synergii, będącego skutkiem wykorzystania potencjału różnorodności (Adamska, Fuszara, Rumińska, Baczewski, *Więcej równości – więcej korzyści w gospodarce*, 2014: 5, http://rownoscwbiznesie.mpips.gov.pl/jdownloads/Pliki%20do%20pobrania/Kobiety%20w%20biznesie/wiecej_rwnoci_wiecej_korzyci_w_gospodarce.pdf). Inaczej mówiąc, lepsze rozwiązania wypracowywane są wtedy, gdy porównywane są różne perspektywy.

KOMISJE DO SPRAW Kobiet W POLSKICH ZWIĄZKACH SPORTOWYCH

Jak zauważają Dziubiński i Organista, warto zwrócić uwagę także na to, czy poszczególne organizacje powołały wewnątrz swoich struktur komisje do spraw kobiet. Zdaniem badaczy, **powołanie komisji do spraw kobiet mogłoby podnieść rangę problemu nierówności kobiet i mężczyzn w sporcie** i zwrócić uwagę na fakt, że kobiecy i męski punkt widzenia nie zawsze są zbieżne. (Dziubiński, Organista 2013: 293-294).

Wśród badanych przez Dziubińskiego i Organistę polskich związków sportowych, tylko w PZPN i PZHL istniały komisje ds. kobiet. Warto dodać do tej grupy także Polski Związek Motorowy, który poprzez swój Zespół ds. Kobiet prowadzi rozbudowaną politykę na rzecz promocji sportu motorowego kobiet.

DOBRY PRZYKŁAD – Zespół ds. Kobiet Polskiego Związku Motorowego

Zespół ds. Kobiet PZM, obok takich organów jak na przykład Zespół Rzecznawstwa, Zespół ds. Ochrony Środowiska czy Zespół Medyczny, jest jednym z sześciu zespołów działających w obrębie Polskiego Związku Motorowego. Celem zespołu, jak wynika z jego regulaminu, jest realizacja polityki Polskiego Związku Motorowego w zakresie wspierania udziału kobiet w sportach motorowych oraz propagowanie kobiecego sportu w społeczeństwie. Do zadań tego zespołu należy koordynowanie i **inspirowanie działań PZM w zakresie promocji udziału kobiet w sporcie**, a zwłaszcza w sportach motorowych; podejmowanie działań na rzecz edukacji i promocji postaw m.in. przez **kształtowanie spójnej komunikacji sportowej w duchu równości i wzajemnego szacunku**; nawiązywanie współpracy w zakresie promocji sportu kobiet z innymi polskimi i międzynarodowymi organizacjami sportowymi, a także **ochrona interesów kobiet** w sporcie amatorskim i wyczynowym (Regulamin Zespołu ds. Kobiet PZM, § 4). Widocznym efektem działalności Zespołu ds. Kobiet PZM jest witryna *Kobiety w motoryzacji* stanowiąca zakładkę strony internetowej Polskiego Związku Motorowego (<http://www.pzm.pl/kobiety-w-motoryzacji>). Znajdują się na niej informacje o rajdach kobiet, przedsięwzięciach zawodniczek, ich wynikach, a także odnośniki do stron internetowych międzynarodowych organizacji zajmujących się promocją sportu motorowego kobiet. Warto zwrócić także uwagę na biuletyn „*Kobiety w motorsporcie*” wydawany przez Zespół ds. Kobiet od marca 2014 r. oraz na odnośniki do newsletterów wydawanych przez międzynarodowe organizacje promujące sport motorowy kobiet.

Funkcjonowanie komisji ds. kobiet w danej organizacji świadczy o dostrzeżeniu i zrozumieniu problemu nierówności kobiet i mężczyzn w sporcie. Taki organ jest, zdaniem Dziubińskiego i Organisty, forum, na którym tematy charakterystyczne dla sportu kobiet mogą spotykać się ze zrozumieniem i akceptacją (Dziubiński, Organista 2013: 297).

Wniosek:

- W polskich związkach sportowych – w porównaniu do organizacji międzynarodowych – sport kobiet jest marginalizowany, więc również komisje do spraw kobiet powoływane są w niewielu organizacjach.

Brakuje zatem przestrzeni do dyskusji o tym, czym różnią się problemy kobiet i mężczyzn w sporcie, z jakimi problemami zmagają się zawodniczki, trenerki i działaczki oraz kto i w jaki sposób powinien im przeciwdziałać. Brakuje też przestrzeni do refleksji nad tym, dlaczego w Polsce kobiety nie są tak samo jak mężczyźni zachęcane do tego, by uprawiać sport i co można zrobić, by tę sytuację zmienić.

KOBIETY W ZAWODZIE TRENERA, INSTRUKTORA I SĘDZIEGO SPORTOWEGO

Warto zwrócić także uwagę na fakt **niskiej reprezentacji kobiet w zawodach związanych ze sportem: zawód trenera, instruktora i sędziego sportowego.**

Osoby pracujące na danych stanowiskach w wybranych związkach sportowych w Polsce w 2013 r.

	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety [%]
Sędziowie	7399	37104	16,6
Trenerzy	1398	10180	12
Instruktorzy	2218	17654	11,2

Źródło: KFT2_2013.

Z powyższej wynika, że w polskich związkach sportowych najniższy odsetek kobiet jest na stanowiskach instruktorskich (zaledwie 11,2%), na drugim miejscu uplasował się zawód trenera (12%). Najwięcej kobiet zajmuje stanowiska sędziego (16,6%).

Trenerzy i trenerki w wybranych związkach sportowych w 2013 r.

	Trenerki	Trenerzy	Trenerki [%]
Polski Związek Łyżwiarstwa Figurowego	15	9	62
Polski Związek Motorowy	0	6	0
Polski Związek Piłki Siatkowej	122	609	17
Polski Związek Koszykówki	88	608	13
Polski Związek Gimnastyczny	113	42	73

Polski Związek Piłki Nożnej	62	5074	1
Polski Związek Pływacki	163	387	30
Polski Związek Rugby	0	27	0
Polski Związek Szermierczy	21	74	22
Polski Związek Zapaśniczy	4	128	3
Polski Związek Żeglarski	34	242	12

Źródło: KFT2_2013.

Największy odsetek trenerek w sporcie odnotowano w Polskim Związku Gimnastycznym (73%), na drugim miejscu w Polskim Związku Łyżwiarstwa Figurowego. W Polskim Związku Motorowym i w Polskim Związku Rugby nie pracują kobiety na stanowisku trenerek.

Sędziny i sędziowie w Związkach Sportowych w 2013 r.

	Sędziny	Sędziowie	Sędziny [%]
Polski Związek Łyżwiarstwa Figurowego	35	13	73
Polski Związek Motorowy	6	3146	0,2
Polski Związek Piłki Siatkowej	379	1283	23
Polski Związek Koszykówki	141	958	13
Polski Związek Gimnastyczny	123	12	91
Polski Związek Piłki Nożnej	192	9513	2
Polski Związek Pływacki	1331	1442	48
Polski Związek Rugby	28	68	30
Polski Związek Szermierczy	169	379	31
Polski Związek Zapaśniczy	14	171	8
Polski Związek Żeglarski	95	400	19

Źródło: KFT2_2013.

Dokonując analizy kobiet na stanowisku sędziego można stwierdzić, że największy odsetek odnotowano w Polskim Związku Gimnastycznym (91%) i w Polskim Związku Łyżwiarstwa Figurowego (73%). Najniższe odsetki odnotowano w Polskim Związku Motorowym (0,2%) i w Polskim Związku Piłki Nożnej (2%).

Instruktorzy i instruktorki w Związkach Sportowych w 2013 r.

	Instruktorzy	Instruktorzy	Instruktorzy [%]
Polski Związek Łyżwiarstwa Figurowego	30	17	64
Polski Związek Motorowy	4	94	4
Polski Związek Piłki Siatkowej	153	682	18

Polski Związek Koszykówki	106	392	21
Polski Związek Gimnastyczny	0	0	0
Polski Związek Piłki Nożnej	117	9343	1
Polski Związek Pływacki	76	155	33
Polski Związek Rugby	34	137	20
Polski Związek Szermierczy	18	39	32
Polski Związek Zapasniczy	17	125	12
Polski Związek Żeglarski	24	149	14

Źródło: KFT2_2013.

Analiza liczby instruktorów w wymienionych wyżej związkach sportowych pozwala stwierdzić, że największa liczba instruktorek prowadzi zajęcia w Polskim Związku Łyżwiarskim (64%) oraz w Polskim Związku Pływackim (33%). Najmniej instruktorek prowadzi zajęcia w Polskim Związku Piłki Nożnej (1%) i w Polskim Związku Motorowym (4%).

ONZ

W 1995 r. Międzynarodowy Komitet Olimpijski powołał do życia Grupę Roboczą ds. Kobiet i Sportu (*Women and Sport Working Group*); w marcu 2004 r. Grupa przekształciła się w odrębną komisję, która spotyka się raz do roku i ma charakter ciała doradczego (<http://www.olympic.org/women-sport-commission>). W 1997 r. MKOI wprowadził zasadę zwiększenia reprezentacji kobiet w Komitetach Wykonawczych do 10% do roku 2001 i do 20% do roku 2005. W 2007 r. dokonano uzupełnienia – pierwszy raz w historii – Karty Olimpijskiej: „MKOI zachęca i wspiera promocję kobiet w sporcie”.

Istotne znaczenie polityczno-kulturowe ma dokument pt. *Women, gender equality and sport (published to promote the goals of the Beijing Declaration and the Platform for Action, 2007)* <http://www.un.org/womenwatch/daw/public/Women%20and%20Sport.pdf>. Dokument omawia m.in. korzyści płynące z aktywności fizycznej dla kobiet; kwestie nierówności i dyskryminacji ograniczające kobiety w sporcie; powiązanie między Milenijnymi Celami Rozwojowymi a sportem kobiet; wskazuje zakotwiczenie działań na rzecz kobiet w sporcie w dokumentach i reżimach międzynarodowych; omawia kilkanaście przykładów wzmacniania partycypacji i pozycji kobiet w sporcie; przytacza obszerną bibliografię.

ŚWIATOWA KONFERENCJA NA TEMAT KOBIEC W SPORCIE: MONTREAL TOOL KIT (2002)

Niezwykle przydatny, wszechstronny dokument (http://assets.sportanddev.org/downloads/53_the_montreal_tool_kit_a_legacy_of_2002_world_conference.pdf) opracowany w trakcie Światowej Konferencji na temat Kobiet w Sporcie (*World Conference on Women and Sport*) w 2002 r., rozwijający propozycje przedstawione w Deklaracji z Brighton (1994, http://d1dmfei9n5lgmh.cloudfront.net/msport/article_attachments/attachments/9612/original/Dokument5.pdf?1334718911) i Apelu z Windhoek (1998, https://iwg--gti-org.directo.fi/@Bin/22214/Windhoek_call_for_action_e.pdf).

Dokument został podzielony na cztery części, zawierające opis konkretnych instrumentów, wskazówki dotyczące ich zastosowania oraz adekwatnego formatu.

A. **Narzędzia służące wspieraniu zmiany:** w tej części opisano m.in. sposoby wchodzenia w koalicje z instytucjami i organizacjami różnego typu w celu działania na rzecz zwiększania partycypacji kobiet w sporcie; sposób przygotowywania „nieseksistowskich” komentarzy sportowych dla mediów; sposób przygotowywania deklaracji i rezolucji. W tej części warto zwrócić uwagę na konkretne wskazówki dotyczące sposobów przygotowywania dokumentów tak, aby jak najskuteczniej przekazać w nich informacje na temat sytuacji kobiet w sporcie.

B. **Narzędzia służące wprowadzaniu zmian w organizacjach, systemach i strukturach**, koncentrujące się na zmianach wewnątrz organizacji i systemów sportowych: w tej części przedstawiono m.in. wskazówki dotyczące nazewnictwa stanowisk kobiet w organizacjach sportowych, wskazówki dla organizatorów konferencji oraz dotyczące źródeł finansowania nowych programów.

C. **Narzędzia wspierające rozwój indywidualny**, koncentrujące się na wspieraniu dziewcząt i kobiet w sporcie, dotyczące m.in. tworzenia mentoringu dla kobiet oraz wspieraniu rekrutacji i zatrzymywaniu kobiet na pozycjach trenerskich i w administracji związków sportowych.

D. **Narzędzia wspierające działanie**, m.in. dotyczące zbierania pomysłów, przygotowywania planów działania oraz pomiaru skuteczności implementacji.

Zaproponowano również standardy dla organizacji realizującej zasady równości płci. Modelowa organizacja:

- Tworzy równe szanse w dostępie do pozycji przywódczych/zarządczych dla kobiet i mężczyzn
- Zapewnia równowagę reprezentacji kobiet i mężczyzn w komitetach i grupach roboczych
- Używa języka i przedstawień neutralnych płciowo w publikacjach i materiałach promocyjnych
- Sprawiedliwie alokuje zasoby, przyznaje imprezy i daje szanse
- Zbiera informacje na temat trendów/wzorów dotyczących płci
- Rozumie specyfikę problemów, z jakimi stykają się w sporcie dziewczęta i kobiety i podejmuje decyzje w oparciu o tę informację (Montreal Toolkit: 5).

Postulaty przedstawione w tym dokumencie są rozwijane w ramach prac Międzynarodowej Komisji Roboczej ds. Kobiet i Sportu <http://iwg-gti.org/>

KOMISJA EUROPEJSKA: GENDER EQUALITY IN SPORT. PROPOSAL FOR STRATEGIC ACTIONS 2014-2020 (2013)

http://ec.europa.eu/sport/events/2013/documents/20131203-gender/final-proposal-1802_en.pdf

Ten kluczowy dokument omawia problemy sportu kobiet w kontekście precyzyjnie dobranych danych z poziomu europejskiego i poszczególnych krajów. Większa część dokumentu poświęcona jest problemowi budowania równowagi i równouprawnienia płciowego w obszarze podejmowania decyzji w sporcie (kwestie władzy w organizacjach i związkach sportowych) oraz w odniesieniu do pozycji trenerskich; podkreślono również znaczenie walki z przemocą w sporcie oraz z negatywnymi stereotypami, powielanymi m.in.

przez media. W odniesieniu do każdego problemu wskazano konieczne działania na poziomie narodowym i europejskim; wymierne cele oraz możliwości monitorowania działań na rzecz ich realizacji.

Dokument zawiera również słownik pojęć (stosunkowo ogólne definicje) oraz obszerną bibliografię.

RADA EUROPY: PODRĘCZNIK DOBRYCH PRAKTYK

GenderEquality in sports. Accesss for Girls and Women to Sport Practices (2011)
http://www.coe.int/t/dg4/epas/publications/Handbook_2%20Gender_equality_in_sport.pdf.

Przegląd dobrych praktyk w kilku krajach europejskich.

- Szwajcaria: „Midnight Sports” i „Open Sunday” – udostępnienie obiektów sportowych dla młodzieży w weekend
- Hiszpania: podręcznik *gender mainstreaming* dla lokalnych polityki sportowych
- Francja: promocja boksu wśród dziewcząt
- Niemcy: szkolny projekt rozwoju piłki nożnej dla dziewcząt
- Dania: łączenie sportu i działalności społecznej przez kobiety
- Wielka Brytania: integracja dziewcząt z mniejszości etnicznych za pośrednictwem sportu
- Bośnia i Hercegowina: sport jako sposób walki ze stresem dla kobiet
- Słowacja: działania Komisji Sportu Kobiet w ramach Komitetu Olimpijskiego

UWAGA: Wydaje się – na tle dobrych praktyk omówionych w tym dokumencie - że polskie Ministerstwo Sportu i Turystyki mogłoby zacząć z powodzeniem promować międzynarodowo program aktywizacji dziewcząt na orlikach jako modelową dobrą praktykę.

KANADA

Wyjątkowo dobrze rozwinięta polityka sportowa wobec dziewcząt i kobiet funkcjonuje od niemal dwóch dekad w Kanadzie. W 1986 r. rząd ogłosił dokument *Sport Canada Policy on Women in Sport*; w 2009 r. został on zastąpiony przez dokument programowy *Actively Engaged: A Policy on Sport for Women and Girls* (<http://www.pch.gc.ca/eng/1358350442617/1358350694811>).

Specyfika kanadyjskiej strategii tkwi w nacisku, jaki jest kładziony na kwestię funkcjonowania całościowo rozumianego systemu sportowego, który zagwarantuje doświadczenia sportowe wysokiej jakości, w ramach którego dziewczęta i kobiety będą aktywnie zaangażowane i w równy sposób wspierane w całym wachlarzu ról”, uczestniczek i przywódczyń. Założono, że dążenie do realizacji tego celu będzie determinować sposób prowadzenia polityki wewnętrznej, rozdziału grantów i wsparcia finansowego dla sportu; będzie też realizowane jako integralny element ogólnej polityki wspierania sportu.

W dokumencie wskazano obszary, w których równouprawnienie kobiet w sporcie jest co najmniej niepełne:

- Dostęp kobiet do pozycji trenerskich, zwłaszcza prestiżowych.
- Dostęp kobiet do zarządów w organizacjach sportowych
- Uczestnictwo kobiet w sporcie zawodowym.

Ogólnie rzecz biorąc, stałym problemem jest to, że wkład kobiet w rozwój kanadyjskiego sportu jest nadal słabo doceniany, zarówno przez same kobiety, jak i przez mężczyzn. Konsultacje ze środowiskiem sportowym ujawniły, że kobiety mają mniejsze możliwości angażowania się w funkcjonowanie systemu sportowego głównie z powodu oczekiwań społecznych dotyczących pełnienia przez nie stereotypowych ról domowych – również przejmowania obowiązków domowych po to, by ich partnerzy mogli angażować się w funkcjonowanie systemu społecznego. W rezultacie, zdolności przywódcze, umiejętności i perspektywa kobiet są stracone dla systemu sportowego, który właśnie teraz, gdy trzeba budować potencjał ludzki, nie może sobie na to pozwolić (...) Polityka jest oparta na przekonaniu, że wysiłek na rzecz poprawy warunków dla dziewcząt i kobiet w sporcie nie tylko poszerzy korzyści płynące ze sportu dla nich właśnie i ułatwi ich osobisty rozwój, lecz również poprawi doświadczenia sportowe wszystkich uczestników. A zatem w interesie wszystkich aktorów w ramach systemu sportowego, mężczyzn, kobiet i organizacji, jest wspólna praca na rzecz wzmocnionego systemu sportowego dla dziewcząt i kobiet.

Założono, że realizacja polityki doprowadzi do powstania „wciąż ulepszanego systemu sportowego, w którym:

Kobiety i dziewczęta są aktywnie zaangażowane w obszarze sportu kanadyjskiego jako zawodniczki, począwszy do boiska szkolnego po podium;

Kobiety są aktywnie zaangażowane w obszarze sportu kanadyjskiego jako trenerki, osoby odpowiedzialne za kwestie techniczne (*technical leaders*) i działaczki; są wspierane w karierze w ramach organizacji międzynarodowych jako osoby odpowiedzialne za kwestie techniczne i działaczki;

Kobiety są aktywnie zaangażowane w zarządzanie (zarówno jako wolontariuszki, jak i wyższa kadra administracji) kanadyjskimi organizacjami sportowymi; są wspierane w karierze w ramach międzynarodowych organizacji sportowych.

Przewidziano, że implementacja polityki będzie się odbywać za pośrednictwem następujących komponentów:

- Poprawa programów – dostosowanie i ulepszenie programów i działań, dzięki czemu organizacje sportowe i inni aktorzy systemu sportowego będą w stanie zapewnić innowacyjne doświadczenia sportowe wysokiej jakości dla dziewcząt i kobiet;
- Przywództwo strategiczne – proaktywne wspieranie instrumentów uzupełniających we współpracy z innymi instytucjami w Kanadzie i na poziomie międzynarodowym w celu wzmocnienia doświadczeń sportowych dla dziewcząt i kobiet za pośrednictwem uczestnictwa w wielostronnych i dwustronnych instrumentach i forach;
- Działania uświadamiające - uwypuklanie korzyści dla jednostek i organizacji wynikających ze znaczącego uczestnictwa dziewcząt i kobiet;
- Rozwój wiedzy – poszerzanie, używanie i dzielenie wiedzy, praktyk i innowacji dotyczących doświadczeń sportowych kobiet i dziewcząt za pośrednictwem badań prorozwojowych.

W obrębie każdego z komponentów zakreślono **model logiczny polityki** pozwalający oceniać jej skutki, składający się z:

- Interwencji/działań politycznych (*policy interventions*)
- Produktów/instrumentów i procesów działania (*outputs*)
- Bezpośrednich rezultatów (*immediate outcomes*)
- Rezultatów średnioterminowych (*intermediate outcomes*)
- Ostatecznego rezultatu (*ultimate outcome*)

W dokumencie uwypuklono również znaczenie ewaluacji i monitorowania. Warto zwrócić uwagę, że w załączniku zamieszczono krótką i zwięzłą diagnozę sytuacji kobiet w kanadyjskim sporcie: przedstawiono analizę danych zastanych, jak również rezultaty badań jakościowych/konsultacji w środowisku sportowym; uwagę zwrócono na bariery indywidualne i systemowe, przy czym główny nacisk położono na kwestię niekompatybilności między stereotypowymi rolami kobiet a karierą w sporcie/organizacjach sportowych.

Z perspektywy przygotowywania przez MSiT dokumentów strategicznych w obszarze sportu warto zwrócić również uwagę na strukturalne cechy tego tekstu. Jest on stosunkowo zwięzły; wyodrębniono w nim cel polityki (*policy statement*); zakreślono kontekst; wskazano cele polityczne i pożądane rezultaty; opisano aplikację i implementację; zakres interwencji politycznej; opisano kwestie monitoringu i ewaluacji. W załącznikach opisano terminologię, przegląd czynników i kwestii związanych ze sportem kobiet i dziewcząt; rezultaty konsultacji ze środowiskiem sportowym; oraz ramy monitoringu i ewaluacji tej polityki.

Warto również zwrócić uwagę na dokumenty i raporty przygotowywane przez Kanadyjskie Stowarzyszenie na rzecz Wspierania Kobiet w Sporcie i Aktywności Fizycznej (*Canadian Association for the Advancement of Women and Sport and Physical Activity*): <http://www.caaws.ca/publications/active-girls/> zwłaszcza:

- Podręcznik dla nauczycieli, trenerów i animatorów dotyczący stymulacji aktywności fizycznej dziewcząt: http://www.caaws.ca/e/wp-content/uploads/2013/05/OTM_Handbook_Feb_2010.pdf

WIELKA BRYTANIA

Ogólne założenia polityki sportowej dotyczącej kobiet można znaleźć na stronie: <http://www.uk sport.gov.uk/pages/women/>.

W 2001 r. UK Sport powołał do życia Grupę ds. Kobiet i Sportu (Group on Women and Sport). W 2003 r. pod egidą Grupy ogłoszono dokument *UK Strategy Framework for Women and Sport*, przygotowany przez szeroką koalicję rządowych, samorządowych i pozarządowych organizacji pracujących w obszarze sportu. Jego celem miała być „przekształcenie brytyjskiej kultury sportowej w taką, która docenia różnorodność kobiet i umożliwi ich pełne

zaangażowanie we wszystkich aspektach sportu”. Od tego czasu brytyjska polityka sportowa dotycząca kobiet koncentruje się na trzech obszarach:

- Partycypacja kobiet w sporcie
- Osiągnięcia sportowe (*performance and excellence*)
- Przywództwo (*leadership*)

Dodatkowy obszar stanowiła obecność kobiet w mediach (ilość czasu poświęcanego zawodniczkom i sposób prezentacji).

Warto podkreślić, że w odniesieniu do każdego z obszarów wyznaczono krótkoterminowe, konkretne i wymierne cele (modyfikowane w kolejnych okresach czasu). W 2003 r. założono np., że do grudnia 2005 r. poziom partycypacji kobiet i dziewcząt w sporcie wzrośnie z 38 do 43%; liczba zawodniczek otrzymujących finansowanie z 476 do 506; a odsetek kobiet zajmujących istotne pozycje we władzach związków i organizacji sportowych z 23 do 30%. Wybrane dobre praktyki dotyczące zwiększania partycypacji kobiet w sporcie zostały krótko opisane w dokumencie *Strategy Framework* (2005: 28-30).

Szczegółowe wytyczne dotyczące wprowadzania zasad równości i równouprawnienia w organizacjach sportowych (nie tylko w odniesieniu do płci) przedstawiono w dokumencie *Making English sport inclusive: Equity guidelines for governingbodies*<http://www.sportandrecreation.org.uk/sites/sportandrecreation.org.uk/files/Sport%20England%20-%20Equity%20Guidelines%20for%20Governing%20Bodies.pdf>.

Spośród programów realizowanych w Wielkiej Brytanii warto zwrócić uwagę przede wszystkim na *Women in Leadership Development Programme*. Jego celem było zwiększenie liczby kobiet na wyższych pozycjach w organizacjach sportowych. Pierwsza edycja (2006-2009) odniosła duży sukces: 70% uczestniczek awansowało w strukturach swojej organizacji:

<http://www.uk sport.gov.uk/pages/women-and-leadership-development-programme/>

Podobny program prowadzi również Sports New Zealand:

<http://www.sportnz.org.nz/managing-sport/programmes-and-projects/women-in-sport-governance-scholarships-and-mentor-programme-applications>

UK Sports Coach i Women's Sport and Fitness Foundation opracowały również zwięzłą broszurę pt. *Coaching Women. Developing Female Coaches*https://www.sportscoachuk.org/sites/default/files/developing_female_coaches.pdf

Warto też zwrócić uwagę na raporty przygotowywane przez poszczególne regionalne Rady Sportu w Wielkiej Brytanii, np. Sport Scotland *Making Women and Girls More Active. A Good Practice Guide* <http://www.scottishstudentsport.com/assets/downloads/making-women-and-girls-more-active.pdf>. Raport zawiera szczegółowe omówienie barier dla aktywności sportowej i fizycznej kobiet i dziewcząt (na poziomie strukturalnym i indywidualnym).

FINLANDIA

Uważany za modelowy raport dotyczący wdrażania polityki równouprawnienia płci w Finlandii: *Sport and Equality 2011. Current state and changes of gender quality in Finland*
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM13.pdf?lang=fi>

USA

Warto zwrócić uwagę na publikacje zamieszczone na stronie Women's Sport Foundation założoną przez znaną tenisistkę Billy Jean King, walczącą o prawa kobiet i dziewcząt w sporcie: <http://www.womenssportsfoundation.org/home/research/articles-and-reports/equity-issues>. Opublikowany tam raport *Progress and Promise: Title IX AT 40 Conference* (2013) rekapituje wpływ regulacji prawnych dotyczących równouprawnienia płci (tzw. Title IX z 1972 r.)

AUSTRALIA

Obszerny, jednak nieco już zdezaktualizowany przegląd dobrych praktyk na świecie *Towards Better Sport. Good Practices for women and girls in sport*
https://secure.ausport.gov.au/_data/assets/pdf_file/0006/414168/TSB.pdf

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wnioski z przedstawionej w dokumencie analizy danych i odpowiadające im rekomendacje przedstawiono w poniższej tabeli.

Wnioski	Rekomendacje
Sport dla wszystkich	
Nie występują znaczące różnice między kobietami i mężczyznami w kwestii motywacji i barier związanych z uprawianiem sportu i aktywności fizycznej. Największe różnice zaznaczają się w grupie wiekowej 15-24 lata.	Mimo wszystko wydaje się zasadne projektowanie kampanii informacyjno-uświadamiających oraz działań precyzyjnie skierowanych do kobiet i adresujących ich potrzeby.
Motywy podejmowania aktywności fizycznej i sportowej wśród kobiet różnią się w zależności od grupy wiekowej.	Kampanie społeczne i informacyjne powinny brać pod uwagę specyficzne motywacje i bariery uprawiania sportu i aktywności fizycznej wśród różnych grup wiekowych.
Podstawowym i nabierającym coraz większego znaczenia motywem uprawiania sportu i aktywności fizycznej jest przyjemność i rozrywka, choć nadal dla kobiet w Polsce ważniejsze są względy zdrowotne i chęć utrzymania kondycji.	Kampanie społeczne i informacyjne powinny kłaść nacisk na ten aspekt uprawiania sportu i aktywności fizycznej. Mniejszy akcent na sport jako obowiązek czy nakaz zdrowotny, większy na aspekt przyjemności, zabawy, relaksu. Skuteczność takich przekazów – sport jako zabawa i przyjemność – potwierdzają m.in. brytyjskie doświadczenia w projektowaniu strategii sportu dla wszystkich.
Rośnie znaczenie dążenia do uzyskania dobrego wyglądu jako podstawowego motywu uprawiania aktywności fizycznej.	Jak wyżej. Należy promować dyscypliny sportu, które w większym stopniu uwzględniają ten aspekt (fitness, gimnastyka, taniec).
Podstawową barierą dla uprawiania sportu i aktywności fizycznej – dla obydwu płci - jest brak czasu, głównie wynikający z obciążenia pracą zawodową i obowiązkami rodzinnymi.	Należy rozwijać i promować formy i możliwości uprawiania sportu całymi rodzinami; sport jako sposób spędzania wolnego czasu z dziećmi.

	<p>Należy rozwijać formy zajęć dla kobiet równoległe do zajęć dla dzieci (np. na orlikach).</p> <p>Należy promować alternatywne formy aktywności fizycznej (nie tylko sportowej) dla kobiet (na zasadzie „łączenie przyjemnego z pożytecznym”).</p> <p>Należy promować aktywność fizyczną związaną z docieraniem do szkoły/miejsca pracy (np. „odprowadź dziecko do szkoły, a nie odwieź je samochodem”).</p>
<p>Kobiety częściej niż mężczyźni deklarują, że barierą dla uprawiania sportu lub aktywności fizycznej jest wiek, mimo iż dane pokazują większą aktywność fizyczną Polek 70+ niż Polaków w tym wieku.</p>	<p>Należy promować aktywność fizyczną i sportową senierek.</p>
<p>Kobiety znacznie rzadziej wykazują się umiejętnościami sportowymi niż mężczyźni, co może przekładać się na ich aktywność sportową i ogólne zainteresowanie sportem</p>	<p>Należy kłaść nacisk na kształtowanie umiejętności sportowej, zwłaszcza wśród dziewcząt.</p>
Sport wyczynowy	
<p>Zdecydowana większość analizowanych danych dotyczących sportu wyczynowego dowodzi nierówności szans/pozycji/reprezentacji kobiet.</p> <p>M.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wśród zawodników kobiety stanowią zaledwie 11%, a ich udział procentowy maleje. • Kobiety stanowią 1/3 ogółu reprezentantów Polski. 	<p>Należy lepiej zdiagnozować przyczyny tego stanu rzeczy za pośrednictwem badań społecznych.</p> <p>Należy konsekwentnie implementować regulacje wypracowane na poziomie międzynarodowym (zawarte m.in. w dokumencie KE <i>Gender Equality in Sport</i>) oraz dobre praktyki zaczerpnięte z innych krajów.</p> <p>Należy konsekwentnie akcentować istnienie i wagę problemu, wspierając argumenty konkretnymi danymi.</p> <p>Należy wprowadzić standardy w kwestii równego dostępu kobiet do możliwości uprawiania sportu, również w kontekście infrastruktury, wsparcia trenerskiego i</p>

	finansowego.
Kobiety stanowią zdecydowaną mniejszość ćwiczących w klubach sportowych. Aktywność sportowa kobiet realizuje się w głównej mierze poza organizacjami sportowymi/w kontekście pozainstytucjonalnym.	Należy zwiększać możliwości zorganizowanego uprawiania sportu dla kobiet. Należy prowadzić konsekwentną i zdecydowaną politykę nacisku na władze klubów sportowych w kwestii promowania i wspierania sportu kobiet w klubach.
Największa nierównowaga w reprezentacji kobiet dotyczy LZS (zaledwie 7% kobiet).	Należy zastanowić się nad działaniami zaradczymi na poziomie rekrutacji kobiet do LZS oraz tworzenia im możliwości uprawiania sportu na tym poziomie.
Wśród zawodniczek dominują juniorki.	Należy dobrze zdiagnozować przyczyny odpadania starszych dziewcząt i kobiet od sportu kwalifikowanego, również w kontekście mechanizmów dyskryminacji ekonomicznej oraz - mimo wielorakich problemów 'ideologicznych' związanych z tą kwestią – problemów naruszeń w sporcie, również na tle seksualnym (patrz: ekspertyza: „Naruszenia nietykalności fizycznej i psychicznej sportowców”).
Kobiety w organizacjach sportowych	
Brakuje twardych regulacji antydyskryminacyjnych. Osoby doświadczające dyskryminacji ze względu na płeć pozbawione są jakiegokolwiek ochrony.	Należy prowadzić szerokie i zakrojone w długim horyzoncie czasowym działania pod adresem związków sportowych, by: <ul style="list-style-type: none"> • Wprowadziły adekwatne zapisy w swoich statutach i kodeksach dyscyplinarnych. • Wprowadziły rozwiązania na rzecz promowania równości płci (<i>equity</i>).
Brakuje miękkich regulacji antydyskryminacyjnych. Żaden ze związków nie opisał w formie rekomendacji dla swoich członków dobrych praktyk mających na celu	Należy prowadzić szeroką i zakrojoną w szerszym horyzoncie czasowym akcją edukacyjną pod adresem związków i organizacji sportowych w kwestii

wyrównanie szans kobiet i mężczyzn w sporcie.	równouprawnienia płci i przeciwdziałania dyskryminacji kobiet. Należy nawiązać współpracę z organizacjami pozarządowymi pracującymi w tym obszarze, posiadającymi dobrze opracowane strategie i instrumenty działania.
Wpływ kobiet na politykę polskich związków sportowych jest marginalny. Kobiety stanowią około 13% członków zarządów polskich związków sportowych, co oznacza, że ich wpływ na wyznaczanie kierunku rozwoju tych organizacji jest niewielki. Przy tak nielicznej reprezentacji kobiety nie mają szans przeforsować, a często nawet zaproponować korzystnych dla siebie rozwiązań.	Należy zdiagnozować przyczyny niskiej reprezentacji kobiet we władzach sportowych. Należy wspierać kariery kobiet w ramach organizacji i związków sportowych (patrz dobre praktyki).
Kobiety stanowią absolutną mniejszość w zawodach związanych ze sportem.	Należy promować kariery kobiet w zawodach sportowych, również z uwagi na fakt, że obecność trenerek, instruktorek i sędzin jest elementem wspierającym dla zwiększenia aktywności sportowej dziewcząt.

Na koniec warto zaakcentować **kluczowe znaczenie implementacji podstawowych wytycznych dotyczących działań na rzecz równouprawnienia kobiet w sporcie** zawartych w propozycji dokumentu programowego przygotowanej przez Komisję Europejską *Gender Equality in Sport. Proposal for Strategic Actions 2014-2020*.

Skuteczna narodowa strategia na rzecz równouprawnienia w sporcie powinna być rezultatem zrównoważonego podejścia do wyznaczanych celów, które powinny być realistyczne i możliwe do osiągnięcia (podkr.aut.). Istnieje tu pole dla wprowadzania alternatywnych rozwiązań i działań uwzględniających kontekst społeczny i kulturowy. Dodatkową wskazówką mogą być przykłady dobrych praktyk. Strategia nie powinna prezentować pojedynczych rozwiązań strategicznych (*single strategic options*), takich jak stworzenie możliwości działania dla konkretnych kobiet lub ustanowienie kwot, powinna raczej wskazywać, w jaki sposób mężczyźni i kobiety mogą działać na rzecz równouprawnienia, w jaki sposób szczególnie uwzględniać różnicowanie kobiet i w jaki sposób należy zajmować się wieloraką dyskryminacją. Opisując owe opcje i proponując konkretne rozwiązania, strategia powinna wspierać rządowe i pozarządowe organizacje sportowe w podejmowaniu decyzji o charakterze politycznym i przeprowadzania konkretnych działań.

Biorąc pod uwagę postęp zachodzący w sporcie i w polityce równouprawnienia, można wyróżnić przynajmniej cztery obszary priorytetowe, które należałoby uwzględnić w narodowych strategiach działania, zwłaszcza w odniesieniu do sportu powszechnego i

amatorskiego oraz w odniesieniu do konkretnych programów dotyczących utalentowanych dziewcząt i kobiet w sporcie:

- Równa reprezentacja i uwzględnianie kwestii równouprawnienia w podejmowaniu decyzji (*equal representation and gender sensitivity in decisionmaking*)
- Równa reprezentacja i równość płci (*gender equality*) w kadrze trenerskiej i nauczycielskiej
- Walka z przemocą na tle płciowym w sporcie; rola sportu w zapobieganiu takiej przemocy
- Walka z negatywnymi stereotypami płciowymi w sporcie i wspieranie pozytywnych wzorców; rola mediów w tym obszarze. (http://ec.europa.eu/sport/events/2013/documents/20131203-gender/final-proposal-1802_en.pdf, 10-11).

Analiza danych przedstawiona w niniejszej ekspertyzie zdaje się sugerować zwłaszcza, co następuje:

- W Polsce problemem jest bardzo niski poziom aktywności sportowej i fizycznej dotyczący obydwu płci. Polityka sportowa w tym zakresie musi uwzględniać ten istotny fakt.
- Sportem, na którym warto skupić innowacyjne działania na rzecz zwiększania aktywności sportowej dziewcząt i młodych kobiet, również w kontekście polityki sportowej odnoszącej się do kompleksów sportowych Orlik, jest piłka nożna.
- W obecnym momencie priorytet należy przyznać działaniom mającym na celu:
 - Dostosowanie regulacji związków sportowych
 - Podnoszenie świadomości wśród działaczy związków i klubów sportowych.
 - Zwiększeniem udziału kobiet we władzach sportowych oraz w zawodach związanych ze sportem.
- **Warto dokonać ewaluacji dotychczasowych działań podejmowanych w ramach różnych programów ministerialnych mających na celu aktywizację sportową dziewcząt i kobiet (m.in. programy Orlikowe, WF z Klasą, Animator Sportu Dzieci i Młodzieży).**